

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра менеджменту

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

_____ І.В. Сіренко
« ____ » _____ 2024 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: Державне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні

Виконав: студент 6431м групи

_____ Сергійчук Д. І.
(підпис)

Керівник роботи:

_____ К.є.н., доцент
(посада, науковий ступень вчене звання)

_____ Волосяк М. В.
(підпис)

Миколаїв – 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

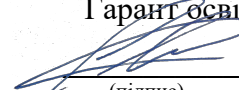
Кафедра менеджменту

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент і бізнес-адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 С. І. Сергійчук
(підпис)

«___» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту Сергійчук Дмитро Ілліч
 (прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи Державне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні

Керівник роботи к.е.н., доцент Волосюк Марина Валеріївна,

Затверджені наказом ректора № 1170-уч від «07» листопада 2024 року

2. Термін подання роботи: 18 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані по роботі: матеріали практик, навчальні, наукові видання, публікації в періодичній літературі та Інтернет, власні дослідження автора, звітність підприємств

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) розглянути теоретико-методологічні основи державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності; провести аналіз системи забезпечення розвитку підприємницької діяльності; удосконалення державної політики забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні.

5. Перелік презентаційних матеріалів проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні в умовах сучасних викликів; індекс активності бізнесу; частка персоналу яка працює на умовах скорочення зарплати або відправлена у відпустку 2022-2024 роки; оцінка Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва"; інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні; шляхи державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів.

6. Консультанти розділів роботи:

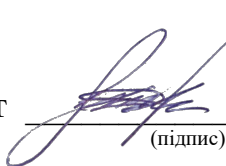
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення наукового керівника роботи	04.09.2024	
2	Вибір теми роботи та її узгодження її з науковим керівником	04.09.2024	
3	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	18.09.2024	
4	Затвердження теми роботи	18.09.2024	
5	Проведення досліджень	06.11.2024	
6	Опрацювання та викладення результатів досліджень	20.11.2024	
7	Оформлення кваліфікаційної роботи	04.12.2024	
8	Подання рукопису кваліфікаційної роботи, презентаційного матеріалу на попередній захист	04.12.2024	
9	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	18.12.2024	
10	Захист роботи перед атестаційною комісією	За графіком	

Студент

(підпис)

Сергійчук Д. І.

(прізвище, ініціали)

Керівник роботи

Волосяк М.В.

АНОТАЦІЯ

Сергійчук Д. І. "Державне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні"

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 073 «Менеджмент» – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаїв, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена актуальним проблемам теоретичних, методичних і практичних аспектів вдосконалення системи державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні. У роботі досліджено сутність і зміст державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності; представлено механізм державної політики сталого розвитку підприємництва; представлені проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів; проведено оцінку стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів; проведено аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва; вдосконалено інструментарій державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні; запропоновано шляхи удосконалення державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів.

Ключові слова: державна політика, регулювання підприємництва, забезпечення підприємництва, підтримка підприємницької діяльності, сталий розвиток підприємництва.

ANNOTATION

Serhiychuk D. I. «State Support for the Development of Entrepreneurial Activity in Ukraine»

Qualification work for obtaining the educational and qualification level of master in the specialty 073 "Management" – Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv, 2024.

The qualification work is devoted to the actual problems of theoretical, methodological and practical aspects of improving the system of state support for the development of entrepreneurial activity in Ukraine. The work investigates the essence and content of state support for the development of entrepreneurial activity; presents the mechanism of state policy for sustainable development of entrepreneurship; presents the problems of state support for sustainable development of entrepreneurship in the context of modern challenges; assesses the state of development of entrepreneurial activity in the context of modern challenges; analyzes state policy in the field of entrepreneurship development.

The instrumentarium of the state policy of sustainable development of entrepreneurship is proposed, which includes tools for ensuring (protection of property rights, fight against corruption, rule of law, protection of competition, infrastructure development, data protection and environment), tools for regulation (legal instruments, licensing and quotas, public orders, price regulation, standardization and metrology) and tools for supporting sustainable development of entrepreneurship, which allow to ensure sustainable business development and strengthen the role of entrepreneurship as an important factor in the development of the economy. Ways of state support for Ukrainian entrepreneurship have been developed, taking into account current challenges, combining financial, information and advisory support, support for innovation and exports, development of a support ecosystem, retraining and employment, which will allow Ukraine to adapt more quickly to the changing global environment and ensure sustainable development in the long term.

Keywords: state policy, regulation of entrepreneurship, support of entrepreneurship, support of entrepreneurial activity, sustainable development of entrepreneurship.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	11
1.1. Сутність і зміст державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності	11
1.2. Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва	20
1.3. Проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів	30
Висновок до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	40
2.1. Оцінка стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів	40
2.2. Аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва	45
Висновки до другого розділу	56
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	58
3.1. Інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні	58
3.2. Шляхи удосконалення державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів	66
Висновок до третього розділу	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Актуальність теми. Удосконалення системи державного забезпечення сталого розвитку підприємницької діяльності в Україні обумовлена необхідністю стабілізації економіки в умовах сучасних викликів, таких як війна, дефіцит трудових ресурсів та непередбачуваність регуляторної політики. Підприємницька діяльність є ключовим драйвером економічного зростання та створення робочих місць, однак її сталий розвиток потребує ефективної підтримки з боку держави. Забезпечення доступу до фінансових ресурсів, вдосконалення системи бронювання кадрів, оптимізація податкового навантаження та створення сприятливого бізнес-клімату є необхідними умовами для збереження та розширення підприємницької активності, що напряду впливає на соціально-економічну стабільність країни.

Проблемам державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності та її сутності присвячені роботи вітчизняних та закордонних фахівців: Гавриш О. М., Григор'єва О.В., Левчинський Д. Л., Марченко О. С., Мельник, Т. Ю., Мурована Т. О., Педченко Н. С., Сергійчук С.І., Стрілець В. Ю. та ін. Разом з тим, незважаючи на досить ґрунтовне дослідження цієї проблеми, питання державної політики розвитку підприємницької діяльності в Україні залишаються актуальними, адже на сьогодні практичних, результативних кроків щодо їхнього втілення вкрай мало. Причиною цього, на нашу думку, є відсутність єдиної державної стратегії подальшого розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана за планами науково-дослідної роботи кафедри Менеджменту Факультету економіки моря НУК (тема: «Управління бізнес-процесами в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства»).

Мета і завдання дослідження. Актуальність теми дозволила визначити мету дослідження: формування науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення системи державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності.

Для досягнення цієї мети були поставлені та розв’язані наступні завдання:

- розкриті сутність і зміст державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності;
- представлено механізм державної політики сталого розвитку підприємництва;
- досліджено проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів;
- проведено оцінку стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів;
- проведено аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва;
- вдосконалено інструментарій державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні;
- запропоновано шляхи удосконалення державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів.

Об’єктом дослідження є процес удосконалення системи державне забезпечення сталого розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів удосконалення системи державне забезпечення сталого розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Методи дослідження. Проведене дослідження в роботі спирається на наукові концепції та теоретичні досягнення вітчизняних вчених. У роботі застосовано цілий ряд спеціальних методів, які дозволяють одержати кількісну оцінку окремих аспектів системи державне забезпечення сталого розвитку підприємницької діяльності в Україні: діалектичний метод пізнання – при визначенні сутності державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності; економіко-логічні методи пізнання – у процесі систематизації та узагальнення механізму державної політики сталого розвитку підприємництва, метод аналізу і синтезу, порівняння, моделювання – в процесі оцінки стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів; метод

факторного аналізу – під час дослідження державної політики у сфері розвитку підприємництва.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення системи державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні. Так, у кваліфікаційній роботі:

удосконалено:

– інструментарій державної політики сталого розвитку підприємництва, який включає інструменти забезпечення (захист прав власності, боротьба з корупцією, верховенство права, Захист конкуренції, розвиток інфраструктури, захист даних і довкілля), інструменти регулювання (правові інструменти, ліцензування та квотування, державні замовлення, цінове регулювання, стандартизація та метрологія) та інструменти підтримки сталого розвитку підприємництва, які дають змогу забезпечити сталий розвиток бізнесу та посилити роль підприємництва як важливого чинника економічного відновлення та зростання в Україні;

набули подальшого розвитку:

– шляхи державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів, що поєднують фінансову, інформаційну та консультаційну підтримку, підтримку інновацій та експорту, розвиток екосистеми підтримки, перекваліфікацію та працевлаштування, що дозволить Україні швидше адаптуватися до змінюваного глобального середовища і забезпечити сталий розвиток на довгострокову перспективу.

Практичне і загальнонаукове значення отриманих результатів. Основні результати наукового дослідження пропонується використати при удосконаленні організаційного та методичного забезпечення інструментарій державної політики сталого розвитку підприємництва. Найбільшу практичну цінність мають шляхи державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів.

Особистий внесок здобувача. У магістерській роботі сформульовані та обґрунтовані наукові положення, розробки, висновки і рекомендації отримано самостійно на основі проведеного дослідження практичних аспектів розвитку державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні. Аналітична частина роботи виконана на основі обробки статистичних даних діяльності закладів мікро-, малого й середнього бізнесу в Україні.

Публікації. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження викладено у науковій публікації:

1. Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні. Бізнес Інформ, №6. С. 193–201 [37].
2. Сучасні виклики і перспективи для розвитку вітчизняного підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Економіка та суспільство, № 63 [39].

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 93 сторінках та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменування), 3 таблиць, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність і зміст державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності

Державне забезпечення підприємницької діяльності – це система правових, економічних, організаційних та соціальних заходів, що реалізуються державними органами з метою створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, захисту прав і законних інтересів підприємців, стимулювання інноваційної діяльності та забезпечення сталого економічного зростання.

Це поняття охоплює як формування регуляторного середовища, так і застосування інструментів фінансової підтримки, інфраструктурного розвитку, інформаційної та консультаційної допомоги, а також впровадження механізмів співпраці між державою і бізнесом.

Державне забезпечення підприємництва базується на різних концепціях економічного та управлінського розвитку, які визначають ступінь та форми участі держави в підтримці бізнесу. Одна з провідних концепцій – економічний лібералізм, що акцентує увагу на мінімізації втручання держави у підприємницьку діяльність. Цей підхід вважає, що ринок самостійно регулює попит і пропозицію, а роль держави зводиться до створення базових умов, таких як захист прав власності, забезпечення верховенства права та підтримка конкуренції. Проте, в умовах економічної нестабільності, війни чи кризових явищ ця концепція часто виявляється недостатньою, що породжує необхідність застосування активнішого втручання.

Іншим важливим підходом є державний інтервенціонізм, який підкреслює значну роль держави у стимулюванні економічного розвитку через фінансову підтримку, регуляторну політику та пряме втручання в окремі галузі. Цей підхід передбачає активне використання інструментів, таких як субсидії, пільгові кредити, податкові преференції та розвиток інфраструктури для підтримки підприємців. У сучасних умовах України цей підхід є актуальним, оскільки

підприємництво потребує підтримки для подолання наслідків війни, відновлення виробничих потужностей та виходу на нові ринки.

Комбіновані або змішані підходи поєднують елементи економічного лібералізму та державного інтервенціонізму. Вони визнають важливість приватної ініціативи, але водночас підкреслюють роль держави як партнера у розвитку підприємництва. Зокрема, у рамках змішаного підходу держава не лише регулює і контролює бізнес-середовище, а й сприяє розвитку інновацій, міжнародній інтеграції, захищає соціальні стандарти та екологічні інтереси. Такий підхід є основою сталого розвитку підприємництва, оскільки він враховує специфіку сучасних економічних і соціальних викликів, забезпечуючи баланс між свободою підприємництва і суспільними інтересами.

Держава відіграє ключову роль у створенні сприятливого середовища для розвитку бізнесу, забезпечуючи стабільність і передбачуваність економічних та правових умов. Основним інструментом є формування прозорого та ефективного регуляторного середовища, яке визначає чіткі правила гри для всіх учасників ринку. Це включає розробку законодавства, що гарантує рівний доступ до ринків, захист прав власності, забезпечення справедливого судового розгляду та механізмів вирішення комерційних спорів. Усі ці аспекти створюють основу для довіри бізнесу до держави, що є важливим чинником залучення інвестицій і стимулювання економічної активності.

Ще однією важливою функцією держави є надання підтримки підприємствам через фінансові та нефінансові механізми. Держава може надавати пільгові кредити, гранти, субсидії, створювати бізнес-інкубатори, організовувати програми навчання та перекваліфікації підприємців. Крім того, вона сприяє розвитку інфраструктури – від транспортної до інформаційної, яка є основою для ефективної діяльності бізнесу. Це особливо важливо для малого і середнього бізнесу, який часто потребує додаткових ресурсів для адаптації до змінних умов ринку.

Важливим аспектом є стимулювання інновацій і підтримка експорту, які сприяють конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках.

Держава може виступати як партнер, сприяючи міжнародній інтеграції підприємців, організовуючи торговельні місії, виставки та ярмарки, а також спрощуючи митні процедури. Водночас держава має забезпечувати екологічну відповідальність бізнесу та підтримувати його адаптацію до сталого розвитку, створюючи відповідні стимули та забезпечуючи баланс між економічними та соціальними інтересами. Це сприяє не лише економічному зростанню, а й довгостроковій стабільності суспільства.

Державна політика безпосередньо впливає на умови ведення підприємницької діяльності, визначаючи правила та норми, що регулюють бізнес-середовище. Чітке та передбачуване законодавство створює стабільність, яка є необхідною для планування та розвитку підприємств. Наприклад, спрощення процедур реєстрації бізнесу та ліцензування знижує бар'єри для започаткування нових компаній, стимулюючи підприємницьку активність. Водночас складні або неузгоджені регуляторні норми можуть перешкоджати розвитку бізнесу, викликаючи додаткові витрати, пов'язані з бюрократією, і знижуючи привабливість інвестування в економіку.

Фінансова політика держави також має значний вплив на підприємництво. Надання пільгових кредитів, субсидій, грантів і податкових пільг може стимулювати створення нових підприємств, розширення існуючих і впровадження інновацій. Однак високий рівень податкового навантаження або нерівномірний розподіл державної підтримки може створити несприятливі умови для бізнесу, особливо для малих і середніх підприємств. З іншого боку, ефективна податкова політика сприяє залученню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу на міжнародних ринках.

Державна політика впливає і на соціальні аспекти підприємницької діяльності, забезпечуючи рівність можливостей та захист інтересів підприємців. Розвиток інфраструктури, захист прав власності, підтримка інновацій та сприяння експорту створюють умови для довгострокового розвитку бізнесу. Водночас державна політика формує підприємницьку культуру, заохочуючи досягнення, інновації та відповідальне ставлення до соціальних і екологічних

викликів. Таким чином, ефективна державна політика стає фундаментом для сталого розвитку підприємництва, що сприяє як економічному зростанню, так і підвищенню добробуту суспільства.

Основні функції державного забезпечення підприємництва полягають у створенні сприятливих умов для розвитку бізнесу, регулюванні економічної діяльності та захисті інтересів підприємців. Це включає законодавчу функцію, яка забезпечує розробку та впровадження правових норм, що визначають правила ведення бізнесу; регуляторну функцію, спрямовану на контроль за дотриманням цих норм; і стимулюючу функцію, яка передбачає надання фінансової та нефінансової підтримки. Крім того, держава виконує функцію захисту, забезпечуючи дотримання прав власності, захист від недобросовісної конкуренції та створення умов для рівного доступу до ринків. Важливими є також соціальна функція, що сприяє зайнятості та підвищенню рівня кваліфікації підприємців, і стратегічна, яка полягає у сприянні інноваціям, розвитку експорту та сталого зростання бізнесу в умовах викликів і змін у глобальному середовищі.

Основні функції державного забезпечення підприємництва детально представлені в табл. 1.1. Воно є ключовими механізмами, які створюють сприятливе середовище для розвитку бізнесу та стабілізації економіки. Регуляторна функція гарантує чіткі правила гри, які забезпечують прозорість і передбачуваність ведення бізнесу. Завдяки регулюванню зменшуються правові ризики, а також посилюється довіра підприємців до держави, що мотивує інвестиції в економіку. Встановлення чесних правил конкуренції та боротьба з монополіями сприяють рівним можливостям для бізнесу різного масштабу. Ці заходи формують економічну стабільність і створюють міцну основу для довгострокового розвитку підприємництва.

Таблиця 1.1

Основні функції державного забезпечення підприємництва

Функція держави	Напрями реалізації функції
Регуляторна	Вона визначає рамки та правила діяльності бізнесу. Держава встановлює законодавчі та нормативні акти, що регулюють економічну діяльність, умови реєстрації, оподаткування, ліцензування та інші аспекти функціонування підприємств. Ця функція забезпечує стабільність і передбачуваність бізнес-середовища, сприяючи зниженню адміністративних бар'єрів та уніфікації процедур. У результаті підприємці отримують зрозумілі та прозорі правила ведення бізнесу, що підвищує довіру до державних інститутів.
Стимулююча	Спрямована на підтримку розвитку підприємництва через надання фінансових і нефінансових ресурсів. Держава реалізує програми пільгового кредитування, грантового фінансування, податкових пільг і субсидій для підприємців, особливо для малих і середніх підприємств. Важливою складовою цієї функції є також підтримка інноваційної діяльності, створення інкубаторів, бізнес-парків і програм розвитку експорту. Стимулювання підприємництва сприяє впровадженню нових технологій, створенню робочих місць і зростанню економічного потенціалу країни.
Соціальна	Відображає зобов'язання держави підтримувати соціальну стабільність і забезпечувати рівні можливості для ведення бізнесу. Вона охоплює сприяння зайнятості, організацію перекваліфікації кадрів, зниження рівня безробіття та розвиток підприємницької культури. Завдяки цій функції держава не лише забезпечує соціальний захист населення, але й сприяє соціальній відповідальності бізнесу, що важливо для підвищення довіри між підприємцями, суспільством і владою.
Контрольна	Забезпечує дотримання встановлених правил і стандартів у бізнес-середовищі. Через спеціалізовані державні органи здійснюється моніторинг діяльності підприємств, контроль за виконанням законодавства та дотриманням прав споживачів і працівників. Ця функція спрямована на забезпечення чесної конкуренції, запобігання зловживанням і недобросовісним практикам. Вона також допомагає зберегти баланс між інтересами бізнесу, держави та суспільства.
Захисна	Фокусується на гарантуванні безпеки підприємців та їхнього бізнесу. Це включає захист прав власності, забезпечення правової допомоги та підтримки, боротьбу з корупцією та створення умов для рівного доступу до ринків. Держава також відіграє важливу роль у захисті підприємців від зовнішніх ризиків, таких як економічні кризи, війни чи стихійні лиха, надаючи компенсації за втрати, сприяючи переміщенню бізнесу до безпечних регіонів і залучаючи міжнародну допомогу. Ця функція створює основу для стабільного розвитку підприємництва навіть у найскладніших умовах.

Стимулююча та соціальна функції мають прямий вплив на економічне зростання, розвиток інновацій і створення робочих місць. Пільгове кредитування, субсидії, підтримка експорту та гранти допомагають підприємцям розширювати свою діяльність навіть у складних умовах. Одночасно соціальна функція спрямована на підвищення кваліфікації робочої сили, що забезпечує бізнес кваліфікованими кадрами. Залучення громадськості до підприємництва, розвиток культури бізнесу та підтримка соціальних ініціатив сприяють гармонійному співіснуванню бізнесу й суспільства. Це знижує соціальну напругу, стимулює появу нових підприємств і підвищує рівень зайнятості.

Контрольна та захисна функції забезпечують справедливість та безпеку в бізнес-середовищі, що особливо важливо в умовах нестабільності. Контрольна функція допомагає уникати зловживань, недобросовісної конкуренції та порушень прав працівників і споживачів, створюючи умови для чесного ведення бізнесу. Захисна функція, у свою чергу, дозволяє підприємцям почуватися впевнено, адже їх права та активи перебувають під надійною правовою охороною. Такий комплекс заходів, спрямований на захист бізнесу навіть у кризових ситуаціях, сприяє довготривалій стабільності економіки, підтримці інвестиційної привабливості країни та формуванню стійкої підприємницької екосистеми.

Використання інструментів державного забезпечення обумовлена необхідністю створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, особливо в умовах сучасних економічних викликів. Війна, економічна нестабільність, глобальна конкуренція та технологічні зміни вимагають від держави впровадження ефективних регуляторних, стимулюючих, соціальних та контрольних інструментів. Зокрема, такі механізми, як пільгове кредитування, гранти, податкові пільги, підтримка експорту, створення бізнес-інкубаторів, забезпечують стимулювання підприємницької активності, зниження бар'єрів для входу на ринок та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Крім того, сучасні виклики підкреслюють важливість прозорості, захисту прав підприємців

і швидкої адаптації нормативно-правового поля до змін, що дозволяє підтримувати економічну стабільність і забезпечувати сталий розвиток.

Ключові інструменти державного забезпечення розвитку підприємництва включають *фінансові механізми*, такі як пільгові кредити та субсидії. Пільгові кредити дозволяють підприємцям отримувати фінансування на вигідних умовах, знижуючи вартість запозичення і терміни погашення, що особливо важливо для малих і середніх підприємств. Субсидії, зокрема на інноваційні проекти або на розширення виробництва, надають безповоротну фінансову допомогу, що підтримує стартапи і підприємства в процесі росту, стимулюючи інвестиції в нові технології, дослідження та розвиток.

Правові інструменти включають систему законодавства, яка встановлює чіткі правила гри для бізнесу, та механізм ліцензування певних видів діяльності. Законодавство регулює права та обов'язки підприємців, забезпечуючи правову основу для ведення бізнесу та запобігання порушенням прав споживачів та працівників. Ліцензування визначає критерії для здійснення діяльності в ряді регульованих секторів (наприклад, у фінансовій, енергетичній або медичній сферах), що сприяє підвищенню рівня безпеки та якості продукції та послуг.

Інформаційні інструменти, такі як навчання, консалтинг та підтримка через бізнес-інкубатори, допомагають підприємцям покращити управлінські та технічні навички, а також знайти нові можливості для розвитку. Програми навчання сприяють підвищенню кваліфікації працівників та підприємців, що дозволяє підвищити ефективність бізнесу. Консалтинг, у свою чергу, дає можливість отримати професійну допомогу в сфері бухгалтерії, маркетингу, управління чи права, допомагаючи зменшити адміністративне навантаження та уникати юридичних помилок.

Важливим механізмом підтримки є *система податкових пільг та державних замовлень*. Податкові пільги надаються підприємствам для стимулювання інвестицій, розвитку нових виробництв або створення робочих місць, особливо в регіонах з високим рівнем безробіття. Державні замовлення, у свою чергу, є важливим інструментом, через який держава підтримує місцевий

бізнес, закупаючи товари та послуги у підприємців. Це допомагає забезпечити стабільність бізнесу, а також сприяє розвитку ключових секторів економіки, таких як інфраструктура, енергетика та технології.

Принципи державного забезпечення підприємницької діяльності визначають основні підходи до взаємодії держави з бізнесом і полягають у створенні сприятливих умов для розвитку підприємництва та підтримки економічної стабільності. Серед основних принципів – законність, що передбачає чітке дотримання правових норм у сфері регулювання бізнесу, прозорість державних процесів, що забезпечує доступ підприємців до інформації про нормативно-правові акти та програми підтримки, рівність умов для всіх учасників ринку, незалежно від розміру чи виду діяльності підприємства, стабільність законодавства, що дозволяє бізнесу планувати свою діяльність на довгострокову перспективу, та інклюзивність, що передбачає залучення всіх соціальних і економічних груп до процесу розвитку підприємництва. Більш детальніше в табл. 1.2.

Взаємодія між державою та підприємцями є важливою складовою розвитку бізнес-середовища в країні. Державні органи повинні створювати умови для ефективної співпраці з підприємцями через розробку сприятливого законодавства, яке забезпечує захист прав бізнесу, а також через впровадження інструментів державної підтримки, таких як субсидії, пільгові кредити та податкові пільги. У свою чергу, підприємці повинні брати активну участь у цих процесах, ініціюючи зміни в законодавстві через бізнес-асоціації, активно взаємодіяти з органами влади, сприяти розвитку нових стандартів і норм, що враховують потреби бізнесу, та надавати зворотний зв'язок про ефективність політик.

Таблиця 1.2

Принципи державного забезпечення підприємницької діяльності

Принципи	Деталізація
Прозорість	Вона передбачає відкритість у прийнятті рішень та реалізації політик, що стосуються бізнесу, доступність інформації про державні програми підтримки, податкові пільги, зміни в законодавстві та інші важливі аспекти ведення бізнесу. Прозорість дозволяє підприємцям мати чітке уявлення про умови ведення діяльності, знижує рівень корупції та несправедливих практик, забезпечує справедливі умови конкуренції, а також дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з непередбачуваними змінами в законодавстві.
Рівноправність	Передбачає рівні можливості для всіх підприємців незалежно від їх розміру, форми власності чи сектора діяльності. Це принцип означає, що держава не повинна створювати переваги для одних учасників ринку на шкоду іншим. Рівноправність включає також забезпечення рівного доступу до державних ресурсів, фінансування, а також рівність у конкуренції за державні замовлення та участь у різноманітних програмах підтримки бізнесу. Такий підхід сприяє створенню справедливого середовища для розвитку для всіх підприємств, що в свою чергу стимулює інновації та здорову конкуренцію на ринку.
Адресність	Полягає в тому, що державні заходи підтримки повинні бути націлені на конкретні потреби різних категорій підприємств. Це означає, що державна підтримка повинна бути спрямована на допомогу саме тим підприємцям, які її потребують найбільше, зокрема в умовах економічних криз, технологічних змін чи інших форс-мажорних обставин. Адресність забезпечує ефективне використання бюджетних ресурсів і мінімізацію витрат на підтримку підприємств, що не потребують допомоги. Для цього розробляються спеціалізовані програми підтримки для різних категорій бізнесу, таких як стартапи, малий та середній бізнес, інноваційні проекти або підприємства в постраждалих від конфлікту регіонах.
Ефективність	Гарантує, що державні заходи підтримки повинні приносити реальний результат. Це означає, що інструменти та механізми, що використовуються для розвитку підприємництва, повинні не тільки формально існувати, але й дійсно сприяти підвищенню економічної активності, росту підприємств, створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності національного бізнесу. Для забезпечення ефективності необхідно постійно аналізувати та коригувати державні програми, враховуючи зміни в економічному середовищі та нові виклики, які виникають на ринку.
Орієнтованість на стійкий розвиток	Спрямоване на довгострокові позитивні зміни в економіці, які забезпечать не лише економічне зростання, але й соціальну та екологічну сталість. Підтримка підприємств повинна включати не тільки стимулювання прибутковості і зростання, але й сприяти створенню екологічно чистих технологій, впровадженню інновацій та розвитку людського капіталу. Орієнтованість на стійкий розвиток передбачає також адаптацію бізнесу до змін клімату та соціальних викликів, що робить підприємництво більш стабільним і конкурентоспроможним у довгостроковій перспективі.

Бізнес-асоціації відіграють ключову роль у розвитку цієї взаємодії, оскільки вони є посередниками між підприємцями та державними органами. Асоціації формують колективну позицію бізнесу, захищають інтереси підприємців, лобіюючи законодавчі ініціативи, які покращують умови ведення бізнесу, та активно залучають державу до вирішення проблем, що виникають у різних секторах економіки. Крім того, через асоціації підприємці можуть отримувати консалтинг та допомогу у питаннях міжнародної торгівлі, інновацій, а також брати участь у програмах державної підтримки, що дозволяє їм підвищувати свою конкурентоспроможність.

Держава, в свою чергу, повинна забезпечувати зручні механізми для бізнесу, які дозволяють підприємцям швидко отримувати необхідну інформацію, доступ до фінансування, а також брати участь у державних закупівлях чи інвестиційних програмах. Це також передбачає створення умов для бізнесу, які стимулюють розвиток інновацій, розвиток інфраструктури та експорту, підтримку малих і середніх підприємств, розвиток технологій та трансформацію підприємництва в напрямку стійкості до зовнішніх та внутрішніх викликів. Співпраця з підприємцями через відкриті діалоги, бізнес-ради, форуми та платформи дозволяє оперативно вирішувати проблеми та коригувати політики для забезпечення стійкого економічного розвитку.

1.2. Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва

Механізм державної політики розвитку підприємництва – це сукупність організаційних, правових, фінансових та соціальних заходів, що здійснюються державою для підтримки і стимулювання розвитку бізнесу. Цей механізм включає розробку та реалізацію стратегій, програм і політик, спрямованих на створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності, забезпечення прав підприємців, залучення інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Він охоплює взаємодію між державними органами, приватними підприємствами, бізнес-асоціаціями, громадськими організаціями та іншими суб'єктами для досягнення сталого економічного зростання та інноваційного розвитку національної економіки.

Розробка та реалізація ефективного механізму державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні може стати ключовим фактором економічного зростання, підвищення рівня життя населення, створення нових робочих місць та зміцнення демократії. Загальна схема механізму представлена на рис. 1.1. [37]. Розглянемо його більш детально.

Мета механізму державної політики сталого розвитку підприємництва полягає в тому, щоб стати ключовим фактором економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Це досягається через підтримку підприємницької активності, створення сприятливих умов для інновацій, розвитку нових галузей та малого і середнього бізнесу. Механізм сприяє створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на зменшення безробіття та соціальну стабільність. Крім того, забезпечення розвитку підприємництва зміцнює демократичні процеси, оскільки підтримка бізнесу і підприємців сприяє розвитку громадянського суспільства, підвищенню прозорості управлінських процесів і залученню громадян до активної участі в економічних і соціальних змінах країни.

Загальні принципи механізму включають основні орієнтири, на яких базується діяльність держави у сприянні розвитку бізнесу. Важливими принципами є прозорість та відкритість всіх процесів, рівноправність та недискримінація для всіх учасників підприємницької діяльності, а також ефективність використання ресурсів та максимізація результату для економіки країни. Механізм також передбачає відповідальність держави за створення сприятливого середовища для бізнесу, забезпечення прав і свобод підприємців, забезпечення рівного доступу до фінансових, інформаційних та технологічних ресурсів, а також стимулювання інновацій та розвитку нових секторів економіки.

Рис. 1.1. Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва [37]

Основні принципи механізму державної політики сталого розвитку підприємництва включають важливу роль взаємодії державних органів і підприємців. До них також варто додати наступні принципи:

1. Ефективна співпраця між державою, бізнесом і громадськими організаціями є ключовим фактором успішного розвитку підприємництва. Це дозволяє забезпечити оперативне реагування на зміни в економічному середовищі, формувати політики, що відповідають потребам бізнесу, а також підтримувати стабільність і розвиток бізнес-екосистеми.

2. Прозорість процесів є ще одним основним принципом, що гарантує рівний доступ до інформації для всіх учасників підприємницької діяльності. Завдяки цьому підприємці мають чітке розуміння правил гри, податкових та юридичних вимог, що допомагає уникнути корупційних ризиків і неефективних адміністративних процедур. Прозорість також сприяє підвищенню довіри до державних інститутів та залученню інвестицій в економіку.

3. Відповідальність і ефективність у використанні ресурсів є принципами, що забезпечують досягнення максимального економічного ефекту від державної підтримки підприємництва. Ефективне управління ресурсами, включаючи фінансові кошти, технічні засоби та людський капітал, дозволяє уникати надмірних витрат і забезпечити сталий розвиток підприємницької діяльності. Відповідальність, в свою чергу, означає, що держава має чітко визначати свої обов'язки та зобов'язання перед підприємцями, а також створювати умови для їх самостійного розвитку в рамках правового поля.

Створення чітких правил для підтримки розвитку бізнесу на всіх етапах його існування є ключовим фактором стабільного і ефективного функціонування підприємств. Чіткі законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють ведення бізнесу, забезпечують підприємцям передбачуваність і захист від непередбачуваних змін у правовому середовищі. Це включає визначення правил для реєстрації підприємств, оподаткування, ліцензування, а також захисту прав власності та інтелектуальної власності. Чіткість і стабільність цих правил дають

змогу підприємцям ефективно планувати свою діяльність і інвестувати в розвиток бізнесу.

Особливо важливим є забезпечення чітких правил на етапі старту бізнесу, коли підприємці стикаються з найбільшими труднощами і невизначеністю. Для цього необхідно створити прозорі процедури реєстрації та ліцензування бізнесу, а також забезпечити доступ до фінансування через пільгові кредити, субсидії чи гранти. Така підтримка на ранніх етапах дозволяє знизити ризики, з якими стикаються нові підприємці, і створює основу для їхнього подальшого зростання.

Також важливо, щоб правила підтримки бізнесу були адаптовані до різних етапів життєвого циклу підприємства. Підприємства, що знаходяться на етапі росту чи розвитку, потребують підтримки у вигляді доступу до нових ринків, науково-дослідницьких інновацій або розширення виробничих потужностей. Для таких підприємств держава може запроваджувати програми підтримки експорту, інвестиційні інструменти або розвиток інноваційних кластерів. У той же час, для підприємств, що вже стали стабільними гравцями на ринку, важливо підтримувати умови для їхнього сталого розвитку через податкові пільги, інфраструктурну підтримку та подальше спрощення адміністративних процедур.

Інституційні механізми державної політики розвитку підприємництва включають численні органи та інституції, які виконують ключові функції підтримки, регулювання та фінансування бізнесу. Однією з основних ролей у реалізації політики розвитку підприємництва відіграють державні агентства та міністерства, що відповідають за регулювання економічних процесів. Міністерства економіки, фінансів, промисловості та інших сфер займаються розробкою та впровадженням законодавчих ініціатив, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища. Вони відповідають за фінансову підтримку бізнесу, запроваджують інноваційні програми та стратегії, що підвищують конкурентоспроможність підприємств.

Бізнес-асоціації та інші неурядові організації також відіграють важливу роль у реалізації державної політики розвитку підприємництва. Ці організації сприяють взаємодії між бізнесом та державними органами, виконуючи функції

лобіювання інтересів підприємців, надаючи консультації та рекомендації для покращення законодавчого та нормативного середовища. Вони активно працюють над розробкою програм, що полегшують вихід на нові ринки, спрощують адміністративні процедури та допомагають підприємцям у розв'язанні проблем з фінансуванням чи кадрами. Крім того, вони здійснюють інформаційну підтримку, надаючи підприємцям важливі дані та аналітику.

Одним із важливих аспектів інституційного механізму є координація між різними органами влади та інституціями. Ефективне співробітництво між державними і приватними структурами дозволяє створювати уніфіковані стратегії розвитку, які відповідають потребам ринку та враховують інтереси бізнесу. Взаємодія між міністерствами, агентствами, місцевими органами влади та бізнес-асоціаціями допомагає усунути бар'єри та полегшити підприємцям доступ до фінансування, отримання ліцензій, реєстраційних документів і іншої важливої інформації. У результаті цього забезпечується сталий розвиток підприємництва на національному та регіональному рівнях.

Ключовою функцією інституцій у механізмі забезпечення розвитку підприємництва є підтримка малих і середніх підприємств, які часто стикаються з труднощами у доступі до фінансування, ринків і технологій. У цьому контексті державні органи та агентства здійснюють підтримку через надання пільгових кредитів, субсидій, грантів, а також через створення інфраструктурних умов для інновацій та розвитку. Вони також забезпечують доступ підприємців до навчальних програм та консультаційних послуг, сприяючи їхньому розвитку та адаптації до змін у бізнес-середовищі.

Нарешті, важливим аспектом інституційної підтримки є постійне вдосконалення регуляторної та правової бази. Відповідні органи повинні своєчасно реагувати на зміни у глобальній та національній економіці, коригувати законодавство, спрощувати адміністративні процедури і здійснювати моніторинг ефективності державної політики. Це забезпечить сталий розвиток підприємництва та стабільність бізнес-середовища, допомагаючи підприємцям

впоратися з поточними викликами та максимально ефективно використовувати надані державою ресурси.

Фінансові механізми державної політики розвитку підприємництва є ключовими для стимулювання економічного зростання та підтримки малого і середнього бізнесу. Вони забезпечують підприємців необхідними фінансовими ресурсами для реалізації проектів, впровадження інновацій та розширення виробничих можливостей. Одним із основних інструментів є пільгові кредити, які надаються підприємствам за нижчими ставками або з подовженими термінами погашення. Це дозволяє підприємцям здійснювати значні інвестиції в модернізацію, закупівлю обладнання або розширення бізнесу, знижуючи фінансовий ризик і полегшуючи доступ до капіталу.

Державні програми підтримки підприємництва є важливим елементом фінансових механізмів, націлених на розвиток малого та середнього бізнесу. Ці програми включають пільгові кредити, гранти, субсидії, а також інші форми фінансової допомоги. Вони забезпечують не лише доступ до фінансування, але й сприяють розвитку інновацій, підвищенню конкурентоспроможності підприємств, а також створенню нових робочих місць. Особливо важливим є сприяння стартапам та інноваційним проектам, що дає їм можливість на початкових етапах розвитку отримати фінансування для реалізації своїх ідей і виходу на ринок.

Крім того, важливу роль у фінансуванні підприємницької діяльності відіграють державний бюджет і спеціальні фонди. Вони створюють механізм перерозподілу ресурсів, що дає змогу направляти кошти на підтримку стратегічних галузей, технологічних інновацій та розвитку нових підприємств. В межах цих фондів здійснюється фінансування програм, які сприяють розвитку малого і середнього бізнесу, зокрема через надання безповоротної фінансової допомоги та цільових грантів. Зокрема, створення та фінансування спеціалізованих фондів дозволяє спрямувати ресурси на підтримку підприємств у певних галузях, таких як інформаційні технології, виробництво або агропромисловий комплекс.

Податкові пільги є ще одним важливим інструментом фінансової підтримки підприємств. Вони дозволяють знижувати податкове навантаження на підприємців, що, в свою чергу, сприяє розширенню їхніх можливостей для інвестування у розвиток бізнесу. Податкові пільги можуть включати зниження ставки податку на прибуток, звільнення від сплати податків на певний період, або ж знижки на соціальні внески для малого і середнього бізнесу. Це забезпечує підприємцям додаткові ресурси для реінвестування в своє виробництво, залучення нових працівників та впровадження інноваційних технологій.

Завдяки цим фінансовим механізмам держава створює сприятливі умови для розвитку підприємництва, особливо для малих і середніх підприємств, які стикаються з найбільшими фінансовими труднощами. Це дозволяє не тільки забезпечити сталий розвиток національної економіки, але й створює основи для інноваційного зростання та інтеграції українських підприємств у міжнародні ринки. Стимулювання бізнесу через фінансові механізми сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищенню рівня життя населення завдяки створенню нових робочих місць і розвитку інфраструктури.

Правові механізми державної політики розвитку підприємництва є основою для забезпечення стабільного та ефективного функціонування бізнес-середовища. Перш за все, важливою складовою є розробка та прийняття законів і нормативно-правових актів, які визначають правила ведення бізнесу в країні. Це включає створення законодавчої бази для усіх сфер підприємницької діяльності, забезпечуючи рівні умови для підприємців різних галузей. Законодавство повинно враховувати потреби бізнесу, забезпечувати правову визначеність і стабільність, а також бути адаптованим до змін в економічному середовищі.

Один із важливих аспектів правових механізмів – це регулювання бізнес-діяльності через розробку стандартів і норм, які дозволяють підприємцям працювати в рамках чітко визначених правил. Наприклад, ліцензування та сертифікація є необхідними для забезпечення якості продукції та послуг, а також для визначення мінімальних вимог, яких повинні дотримуватися підприємці.

Ліцензії та дозволи є правовими інструментами, які дозволяють контролювати діяльність у певних сферах, таких як фармацевтика, транспорт чи енергетика. Це дозволяє не лише організувати державний нагляд, але й створити умови для чесної конкуренції, обмежуючи несанкціоновану діяльність.

Ще одним важливим елементом є захист інтелектуальної власності. Для підприємців це питання має велике значення, оскільки інновації, бренди, патенти та авторські права є основою конкурентоспроможності на ринку. Державна політика повинна включати належну правову охорону інтелектуальної власності, створюючи механізми для реєстрації та захисту прав на результати творчої діяльності. Це дає підприємцям впевненість у збереженні своїх інвестицій у розробку нових продуктів та послуг і запобігає їх незаконному використанню іншими компаніями.

Правовий захист підприємців також включає забезпечення справедливості у сфері судочинства. Ефективна та прозора судова система необхідна для вирішення спорів між підприємцями, захисту їхніх прав та інтересів. Важливою є можливість звернення до суду для вирішення конфліктів, таких як порушення контрактів, захист від рейдерства, а також захист прав працівників. Окрім цього, правова система повинна гарантувати захист від зловживань з боку державних органів, забезпечуючи рівність підприємців перед законом та справедливість у всіх аспектах їх діяльності.

Загалом, правові механізми державної політики розвитку підприємництва повинні сприяти створенню сприятливого правового середовища, яке захищає інтереси бізнесу, забезпечує ефективне функціонування ринку та сприяє інвестиціям. Закони та нормативні акти повинні бути зрозумілими та доступними для підприємців, мати гнучкість для адаптації до змін в економічних умовах і забезпечувати рівні умови для ведення бізнесу для всіх учасників ринку. Це дозволить стимулювати розвиток підприємництва, підтримувати інноваційні ініціативи та забезпечити стійкість економіки країни.

Соціальні механізми державної політики розвитку підприємництва спрямовані на забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку, сприяння

соціальному захисту працівників та підвищення якості життя в умовах бізнес-діяльності. Важливою складовою цих механізмів є підтримка підприємців у кризових ситуаціях, таких як економічні чи природні катастрофи, або в умовах війни. Держава повинна розробляти та реалізовувати програми підтримки бізнесу в таких умовах, надаючи фінансову допомогу, кредити на пільгових умовах, а також субсидії для збереження робочих місць і подолання тимчасових труднощів. Це допомагає бізнесу залишатись життєздатним, а працівникам – зберігати робочі місця, що сприяє стабільності на ринку праці.

Крім того, соціальні механізми державної політики включають забезпечення доступу до соціальних послуг для працівників бізнесу. Це можуть бути різноманітні програми медичного страхування, пенсійне забезпечення, допомога в разі тимчасової непрацездатності та інші соціальні гарантії. Держава через регулювання соціальних стандартів може встановлювати мінімальні вимоги до соціальних виплат та послуг, що підприємства повинні надавати своїм працівникам. Це сприяє підвищенню добробуту працівників, зменшенню соціальної напруги та зміцненню соціальної відповідальності бізнесу.

Соціальні механізми також включають створення нових робочих місць, що є важливим фактором для стабільного економічного розвитку країни. Держава може стимулювати створення робочих місць через підтримку малого та середнього бізнесу, впровадження пільг для підприємців, що забезпечують додаткові робочі місця, а також створення сприятливих умов для інвестицій у трудомісткі галузі. Такі ініціативи сприяють зниженню безробіття, забезпечують стійкість ринку праці та підвищують рівень зайнятості в країні.

Важливим аспектом соціальних механізмів є розвиток програм перекваліфікації та навчання, які дозволяють адаптувати робітників до змін на ринку праці. Програми перекваліфікації допомагають працівникам адаптуватися до нових вимог економіки, освоювати нові професії, зменшують рівень безробіття та сприяють розвитку людського капіталу. Такі програми є важливим елементом політики держави в сфері розвитку підприємництва, оскільки

дозволяють працівникам знаходити роботу навіть у випадку, якщо вони втрачають робочі місця через автоматизацію чи зміни в структурах галузей.

Останнім важливим компонентом є розвиток корпоративної соціальної відповідальності. Держава може сприяти цьому процесу шляхом запровадження податкових пільг або стимулів для бізнесу, який бере на себе соціальні зобов'язання, підтримує екологічні ініціативи, забезпечує гідні умови праці для своїх працівників, а також реалізує благодійні програми. Підприємства, які активно займаються корпоративною соціальною відповідальністю, допомагають у вирішенні соціальних проблем, що має позитивний ефект як для їхньої репутації, так і для суспільства в цілому.

Підкреслимо основну думку, яку представлено в статті автором: «Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва – це не статична модель, а динамічний процес, який потребує постійного вдосконалення та адаптації до мінливих умов. Для успішного впровадження цього механізму необхідно забезпечити політичну волю та підтримку на найвищому рівні; створити сприятливе законодавче та регуляторне середовище; залучити до співпраці всі зацікавлені сторони, включаючи органи влади, бізнес, громадськість та наукові установи; забезпечити фінансування програм та проєктів з розвитку сталого підприємництва; здійснювати моніторинг та оцінку ефективності реалізації державної політики сталого розвитку підприємництва» [37].

1.3. Проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів

Проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні в умовах сучасних викликів є надзвичайно актуальними, оскільки країна стикається з багатьма внутрішніми та зовнішніми факторами, які значно ускладнюють економічну ситуацію (рис. 1.2). Економічна нестабільність, військові конфлікти, глобальні економічні кризи та адаптація до нових технологічних реалій створюють серйозні перепони для розвитку бізнесу. Водночас недостатня ефективність державної політики, проблеми з

регулюванням, а також низька здатність адаптуватися до змін потребують перегляду існуючих механізмів підтримки підприємництва, щоб забезпечити сталий економічний розвиток в умовах сучасних викликів.

Рис. 1.2. Проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні в умовах сучасних викликів

Розглянемо більш детально загальні проблеми, з яким стикається держава при забезпеченні сталого розвитку підприємництва в Україні:

1. *Низька ефективність державних програм підтримки бізнесу в Україні* часто пояснюється неадекватним адмініструванням, відсутністю чіткої координації між різними державними органами та нецільовим використанням фінансових ресурсів. Незважаючи на наявність великої кількості програм, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, багато підприємств не мають достатньої інформації про доступні можливості, а процес подачі заявки та отримання підтримки є занадто складним і бюрократизованим. Це знижує довіру підприємців до державних ініціатив і, як наслідок, зменшує їх участь у таких

програмах. Окрім того, існує проблема недостатнього моніторингу та оцінки результатів державних програм. Відсутність ефективних механізмів контролю та оцінки призводить до того, що програми не коригуються своєчасно, не враховують актуальні потреби бізнесу та часто не досягають поставлених цілей. В результаті, підприємці не отримують реальної допомоги, а бюджетні кошти використовуються неефективно, що негативно позначається на розвитку бізнес-середовища та економіки в цілому.

2. Нестабільність правового поля є однією з головних проблем для розвитку підприємництва в Україні. Постійні зміни в законодавстві, особливо в податковій, трудовій та регуляторній сферах, створюють значну правову невизначеність. Підприємці змушені постійно адаптуватися до нових правил, що вимагає значних витрат часу і ресурсів. Часті зміни не дають можливості для стабільного планування бізнес-стратегій, а також підвищують ризики юридичних порушень через недостатнє розуміння нових вимог. Це значно ускладнює ведення бізнесу і відлякує потенційних інвесторів.

3. Складність законодавства, що часто не враховує специфіку бізнесу, додатково ускладнює підприємницьку діяльність. Непрозорі і запутані механізми ліцензування та регулювання призводять до бюрократичних бар'єрів і зловживань з боку органів влади. Відсутність чітких та зрозумілих процедур у правовій сфері сприяє виникненню корупційних ризиків і знижує ефективність державної підтримки бізнесу. У результаті підприємці втрачають довіру до державної політики, що зменшує їх бажання інвестувати в розвиток власних підприємств.

4. Недостатність інституційної підтримки та відсутність ефективної координації між державними органами, що відповідають за розвиток підприємництва. Різноманітність державних агентств, міністерств і організацій, кожне з яких займається частиною питань підприємницької діяльності, часто призводить до дублювання функцій та розпорошення ресурсів. Це створює ситуацію, коли підприємці не отримують достатньої підтримки через непорозуміння або затримки між структурами. Більш того, часто відсутні чіткі

комунікаційні канали між владою та бізнес-середовищем, що ускладнює своєчасне прийняття необхідних рішень.

5. *Відсутність чіткої координації між державними органами і бізнес-асоціаціями* знижує ефективність підтримки підприємництва. Невідповідність стратегічних підходів та планів держави і бізнес-спільноти призводить до того, що важливі ініціативи, що можуть позитивно вплинути на розвиток підприємств, не реалізуються належним чином або залишаються на папері. Наприклад, запровадження нових ініціатив, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, може бути ускладнене через бюрократичні перепони та відсутність дієвої взаємодії між урядовими та приватними структурами. Це також знижує довіру підприємців до державних інститутів і затримує розвиток бізнесу в країні.

6. *Обмежений доступ до фінансування та високі процентні ставки за кредитами* значно ускладнюють можливості підприємців для отримання необхідних коштів на розвиток бізнесу. Більшість малих підприємств не мають достатнього забезпечення для отримання банківських кредитів, що знижує їх здатність інвестувати в розширення або модернізацію. Крім того, банки часто ставлять підприємцям жорсткі умови для надання фінансування, що не відповідає реаліям малого бізнесу, який часто має нестабільні доходи і не може запропонувати значне забезпечення.

7. *Відсутність достатньої кількості державних або приватних інвестиційних програм*, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу. Багато підприємців не мають доступу до грантів або пільгових кредитів, що ускладнює їхнє фінансування. Відсутність механізмів кредитних гарантій, які могли б компенсувати ризики для кредиторів, знижує шанси малого бізнесу на отримання необхідних ресурсів. Без адекватних інструментів фінансування підприємці змушені шукати альтернативні джерела капіталу або обмежувати свої інвестиції, що гальмує розвиток бізнесу та економіки в цілому.

8. *Недостатній рівень розвитку соціальної та інфраструктурної складових*. Малі та середні підприємства часто стикаються з обмеженим доступом до сучасних технологій і інновацій, що знижує їхню

конкурентоспроможність. Відсутність належної інфраструктури, зокрема у віддалених регіонах, ускладнює доступ до необхідних ресурсів, включаючи логістичні послуги, енергію та зв'язок. Це також стосується недостатньо розвинутої транспортної та комунікаційної інфраструктури, що обмежує здатність підприємств ефективно працювати та виходити на нові ринки.

9. *Низька кваліфікація кадрів*, що створює труднощі для розвитку інноваційних підприємств. Підприємці часто стикаються з дефіцитом висококваліфікованих спеціалістів, здатних впроваджувати новітні технології або розвивати бізнес у високотехнологічних галузях. Крім того, обмежений доступ до освітніх програм, тренінгів та спеціалізованих курсів для підприємців ускладнює їхнє професійне зростання та адаптацію до сучасних вимог ринку. Всі ці фактори негативно впливають на інвестиційну привабливість країни та погіршують умови для розвитку підприємництва.

Варто підкреслили нові сучасні виклики, які представлено в статті автором: «Останні два з половиною роки виявилися надзвичайно складними, як для української держави в цілому, так і для суб'єктів підприємництва зокрема. З'явилися нові проблеми й загрози, викликані затяжними бойовими діями та активною мобілізацією висококваліфікованого персоналу на потреби армії, підняттям податків, перебоями з електропостачанням, значним зниженням купівельної спроможності та кількості клієнтів, перешкодами в експорті продукції, коливанням валютного курсу та інше. Тому дослідження сучасних викликів для функціонування вітчизняного підприємництва та виявлення тенденцій і перспектив для його розвитку в умовах війни і повоєнного відновлення відповідає потребам сьогодення і актуалізує дослідження» [39].

Розглянемо більш детально сучасні виклики, з яким стикається держава при забезпеченні сталого розвитку підприємництва в Україні:

1. *Економічна нестабільність в Україні* суттєво впливає на підприємницьку діяльність, створюючи непередбачувані умови для ведення бізнесу. Коливання курсу національної валюти, інфляція та підвищення цін на енергоресурси призводять до значних витрат для підприємців, що у свою чергу

зменшує їхню рентабельність та знижує конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Бізнесу стає важче планувати довгострокові стратегії, оскільки ці фактори створюють нестабільність, яка ускладнює прогнози щодо вартості сировини, обладнання та робочої сили.

2. *Збільшення фінансових ризиків* також призводить до зниження інвестиційної активності. З огляду на економічну нестабільність, підприємці стають обережнішими у залученні кредитних ресурсів і довгострокових інвестицій. Банки, у свою чергу, підвищують процентні ставки та посилюють вимоги до позичальників, що ще більше ускладнює доступ до фінансування для малих і середніх підприємств. Це створює замкнуте коло, де обмежений доступ до капіталу ще більше загострює економічні труднощі, знижуючи потенціал розвитку підприємництва в країні.

3. *Збройна агресія російської федерації*, завдали значних руйнувань економічної інфраструктури України, що безпосередньо вплинуло на стабільність бізнес-середовища. Багато підприємств зазнали прямих втрат через знищення виробничих потужностей, зупинку поставок сировини та обмежений доступ до ринків збуту. Це призвело до значного зменшення виробництва, закриття підприємств та втрати робочих місць. Крім того, бізнеси змушені були переміщуватися в більш безпечні регіони, що потребувало значних витрат на відновлення виробничих процесів та інфраструктури. Державні програми підтримки підприємництва в умовах військового конфлікту повинні враховувати ці нові реалії, пропонуючи спеціальні механізми для відшкодування збитків, сприяння релокації бізнесу та відновленню інфраструктури. Однак, для досягнення стабільності та відновлення підприємництва на довгострокову перспективу необхідні комплексні заходи, що включають не лише фінансову допомогу, але й зміцнення правових і соціальних механізмів для захисту підприємців, забезпечення безпеки і підтримки інвестиційної привабливості. Врахування цих факторів у державній політиці є критично важливим для забезпечення стійкості та розвитку бізнес-середовища в умовах криз.

4. *Пандемія COVID-19 та глобальні економічні кризи* стали випробуванням для механізмів державної підтримки підприємництва в Україні, виявивши численні недоліки в існуючих програмах. Підприємці, особливо у сферах гостинності, туризму та роздрібної торгівлі, зазнали величезних фінансових втрат через карантинні обмеження та значне зменшення попиту. Програми державної підтримки, такі як пільгові кредити та субсидії, не завжди були доступні вчасно або не відповідали реальним потребам бізнесу. Це спричинило додаткові труднощі для підприємців, яким доводилося шукати альтернативні джерела фінансування, а також вплинуло на їх здатність зберігати робочі місця та стабільність.

5. *Недостатня оперативність у розподілі коштів та погана координація між державними органами у період кризи* лише поглиблювали проблему. Враховуючи ці труднощі, підприємці відчували нестачу реальної підтримки та ефективних механізмів у кризовий період. Державні програми підтримки потребують значних змін для адаптації до нових економічних викликів, включаючи більш оперативне і гнучке реагування на зміни в економічному середовищі, а також спрощення доступу до фінансових ресурсів для тих, хто найбільше постраждав від глобальних криз.

6. Україна, намагаючись інтегруватися до європейського та світового співтовариства, часто стикається з *протиріччями між внутрішнім законодавством та вимогами міжнародних партнерів*. Законодавчі зміни, які покликані врахувати національні інтереси та потреби, не завжди відповідають вимогам міжнародних організацій, таких як ЄС або Світова організація торгівлі. Це створює додаткові труднощі для українських підприємців, які бажають вийти на міжнародні ринки або залучити іноземні інвестиції. Зокрема, проблеми виникають у питаннях сертифікації продукції, регулювання безпеки, екологічних стандартів та вимог до фінансових послуг. Ці протиріччя часто призводять до того, що український бізнес змушений пристосовуватися до подвійних стандартів, що ускладнює процес експорту та інтеграції на міжнародні ринки. Міжнародні партнери, як правило, вимогливі до дотримання своїх

стандартів і процедур, і будь-які відхилення можуть стати причиною відмови у співпраці. В результаті цього українські підприємці стикаються з бар'єрами, що уповільнюють розвиток їхньої діяльності та перешкоджають залученню інвестицій. Для досягнення успіху в міжнародній торгівлі та бізнесі Україні необхідно привести національне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів і створити умови для безперешкодної адаптації бізнесу до глобальних вимог.

7. В Україні підприємства стикаються з численними труднощами при *адаптації до інновацій та цифрових трансформацій*. Хоча технологічні інновації можуть суттєво підвищити конкурентоспроможність бізнесу, багато українських компаній не мають доступу до передових технологій, а державні ініціативи в цьому напрямку часто стикаються з браком фінансування. Наприклад, наявність лише обмежених програм підтримки інноваційного бізнесу не дозволяє підприємствам впроваджувати нові технології та використовувати їх для підвищення ефективності. Відсутність достатнього доступу до технологічних ресурсів, таких як високопродуктивні програмні платформи та обладнання, сприяє уповільненню цифрових трансформацій в багатьох галузях. Ці проблеми знижують конкурентоспроможність українських підприємств на глобальних ринках, де технології й інновації стають ключовими для виживання бізнесу. Недостатній рівень цифровізації також ускладнює операційні процеси, зокрема в управлінні даними, взаємодії з клієнтами та постачальниками, а також у застосуванні нових методів маркетингу та продажів. Підприємства, що не можуть інтегрувати нові технології, втрачають можливості для зростання, в той час як світові конкуренти швидко адаптуються до змін і використовують цифрові інструменти для оптимізації бізнес-процесів.

Погоджуємося з цією думкою: «Процес трансформації потребує часу, значних зусиль та системних реформ. Проте, як показує досвід багатьох країн, успішне перетворення економіки на більш складну структуру веде до стійкого зростання добробуту та підвищення рівня життя населення, навіть в умовах війни. Комплексні та постійні стратегічні заходи з розвитку вітчизняного

підприємництва мають бути сфокусовані на підтримці інноваційної діяльності та впровадження нових технологій, стимулюванні конкуренції та виходу на нові ринки, диверсифікація економіки та зменшення залежності від окремих секторів, створення сучасної та ефективної інфраструктури, підвищення кваліфікації та освіти робочої сили, створення сприятливого бізнес-клімату та забезпечення стабільності, передбачуваності й верховенства права. Тільки комплексний підхід, який поєднує в собі як тимчасові антикризові заходи, так і довгострокові стратегічні рішення, зможе гарантувати стійке відновлення та стійкість економіки в майбутньому» [39].

Висновок до першого розділу

Державне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні є ключовим елементом для створення сприятливого бізнес-середовища, яке сприяє стійкому економічному зростанню. Це забезпечення включає комплекс інструментів, таких як фінансова підтримка, правове регулювання, інформаційне забезпечення та сприяння інноваціям. Важливим аспектом є формування законодавчої бази, що забезпечує захист прав підприємців, а також розвиток механізмів підтримки, таких як пільгові кредити, субсидії, державні замовлення та податкові пільги, які дозволяють знижувати бар'єри для розвитку бізнесу.

Взаємодія держави та підприємців є невід'ємною частиною цього процесу. Співпраця з бізнес-асоціаціями, активне залучення підприємців до розробки державної політики та участь у програмах підтримки дають змогу державним органам ефективно реагувати на потреби бізнесу. Такий підхід дозволяє не тільки забезпечити стабільність і ефективність функціонування підприємництва, а й стимулювати його розвиток через інновації, міжнародні зв'язки та розвиток нових ринків, що в свою чергу сприяє економічному прогресу країни.

Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва є ключовим елементом, який сприяє стабільному і ефективному розвитку бізнес-середовища. Він включає різноманітні інструменти та підходи, зокрема фінансові, правові, соціальні та інституційні механізми, що забезпечують підтримку підприємців на різних етапах їхньої діяльності. Роль держави полягає

в тому, щоб створити сприятливі умови для розвитку підприємництва, забезпечити необхідні ресурси, законодавчі та нормативні рамки, а також належний соціальний захист для працівників та підприємців, що сприяє стійкому і довгостроковому розвитку економіки.

Соціальні механізми, такі як підтримка підприємців у кризових ситуаціях, створення нових робочих місць, програми перекваліфікації та навчання, сприяють розвитку підприємництва та соціальної стабільності. Водночас, механізми фінансування через пільгові кредити, субсидії та гранти допомагають бізнесу подолати фінансові труднощі, а правові механізми регулюють діяльність підприємств, забезпечують захист прав підприємців і сприяють розвитку інновацій. Таким чином, механізм державної політики сталого розвитку підприємництва є багатогранним інструментом, який сприяє ефективному використанню ресурсів, зростанню економіки та забезпеченню стабільності у бізнес-середовищі.

Проблеми державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні значно ускладнюються через сучасні виклики, зокрема економічну нестабільність, повномасштабну війну та пандемії. Низька ефективність державних програм, нестабільність правового поля та відсутність належної координації між інституціями створюють бар'єри для розвитку підприємництва. Відсутність чітких та прозорих механізмів підтримки, недостатній доступ до фінансових ресурсів, а також низький рівень соціальної та інфраструктурної підтримки знижують можливості для сталого розвитку бізнесу. Зокрема, адаптація підприємств до інновацій та цифрових трансформацій, а також виконання вимог міжнародних стандартів, стає ще більш складним завданням для українських підприємців. Труднощі у впровадженні новітніх технологій та обмежений доступ до фінансування знижують конкурентоспроможність українських компаній на міжнародних ринках. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати комплексні заходи з удосконалення державної політики, створення сприятливих умов для бізнесу та забезпечення належної

координації між державними органами, підприємствами та міжнародними партнерами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів

У серпні 2024 року було проведено дослідження стану та потреб мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ) в Україні в умовах війни. Результати показали, що 22,5% опитаних керівників та власників бізнесу оцінюють фінансово-економічний стан своїх компаній як поганий, 57,7% – як задовільний або посередній, а 19,7% – як відмінний або добрий.

Проведемо більш детальну оцінку ключових результатів дослідження:

1. *Стан ділового середовища:* «Індекс дещо знизився порівняно з показником травня 2024 року і становить 39,9 (зі 100 можливих). Виробничий бізнес має кращі очікування, ніж невиробничий. Так, рівень UBI для виробничих компаній становить 41,9 для невиробничих – 35,2» [9]. Детально на рис. 2.1.

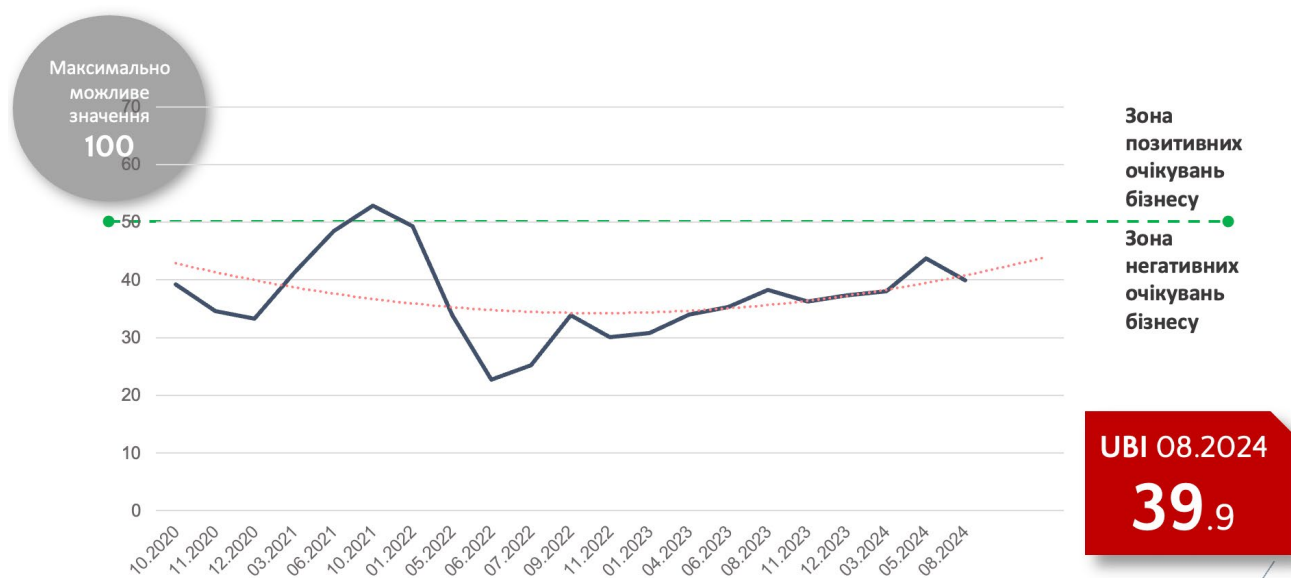

Рис. 2.1. Індекс активності бізнесу [9]

Це вказує на те, що загальний рівень довіри до економічної ситуації в країні знизився порівняно з травнем того ж року. Зокрема, виробничі компанії мають кращі очікування, з Індексом UBI на рівні 41,9, що свідчить про їхню впевненість у відновленні та розвитку, попри складні умови. Натомість невиробничі компанії мають більш песимістичні прогнози, з показником UBI на рівні 35,2, що може відображати більші труднощі у цих секторах.

Ці результати підкреслюють різницю між секторами економіки, де виробничі компанії демонструють певну стабільність та оптимізм через відновлення виробничих потужностей та можливості для зростання, тоді як невиробничі компанії стикаються з більшими викликами. Становище вказує на необхідність подальших зусиль з боку держави, спрямованих на підтримку бізнесу, особливо в невиробничих сферах, та стимулювання економічного відновлення для забезпечення сталого розвитку підприємництва в країні.

2. Робота підприємств. Можна відзначити позитивну тенденцію зменшення частки компаній, які повністю зупинили діяльність – лише 2,8% порівняно з 4,2% у травні. Це свідчить про поступове відновлення бізнесу навіть в умовах війни. Крім того, 22,6% респондентів повідомили про зростання показників за перші вісім місяців 2024 року порівняно з аналогічним періодом 2023 року, що демонструє наявність адаптаційних механізмів і можливостей для розвитку в окремих галузях. Однак ситуація залишається неоднорідною. Хоча зросла частка компаній із суттєвим збільшенням обсягів виробництва (5,1% у серпні проти 2,8% у травні), середній обсяг робіт становив лише 91,8% від рівня 2023 року. При цьому 48,5% підприємств вказали на скорочення обсягів робіт, що свідчить про значний вплив економічних викликів (рис. 2.2). Це підкреслює необхідність цільових заходів державної підтримки для стимулювання малого та середнього бізнесу, а також сприяння відновленню галузей, які все ще зазнають найбільших труднощів.

Бізнес в Україні не має оптимістичних очікувань щодо зростання обсягів робіт у 2024 році. Лише 29% компаній прогнозують позитивні зміни, тоді як 37,1% респондентів очікують гірших результатів порівняно з 2023 роком. Це

свідчить про те, що значна частина підприємств стикається з невизначеністю та економічними труднощами, які обмежують їхнє відновлення та розвиток. Попри це, середньозважений відсоток обсягів робіт становить 98%, що є вищим показником порівняно з травневим дослідженням (94,1%), і вказує на певну стабілізацію діяльності.

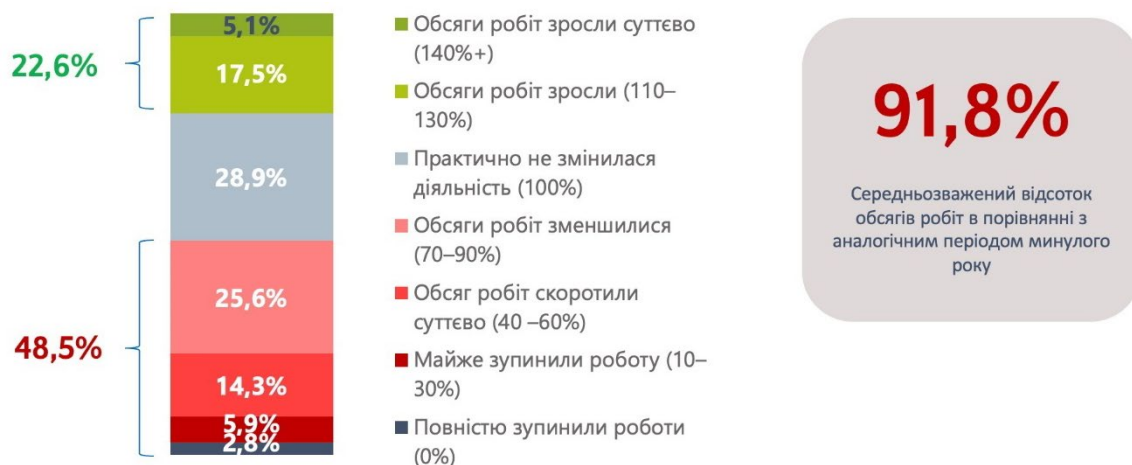

Рис. 2.2. Результати роботи бізнесу за 8 місяців 2024 року [9]

Проте, тривожним сигналом є те, що 5,5% компаній прогнозують можливе повне зупинення своєї діяльності до кінця року. Цей показник перевищує актуальний рівень зупинок (2,8%), що вказує на значний ризик для частини підприємств. Також слід зазначити, що загальні прогнози бізнесу щодо 2024 року залишаються практично незмінними з травня, що свідчить про недостатній вплив державної підтримки чи інших заходів для покращення ситуації.

В умовах таких викликів важливо забезпечити адресну підтримку для бізнесу, зокрема малих і середніх підприємств, шляхом впровадження програм, що сприятимуть залученню фінансування, адаптації до сучасних економічних умов та стимулюванню попиту на їхню продукцію. Створення передбачуваного бізнес-середовища також є ключовим елементом для запобігання подальшому згортанню підприємницької діяльності та зміцнення економічної стійкості країни.

3. *Перспективи бізнесу 2024 року* залишаються неоднозначними, адже більшість компаній оцінюють свій фінансово-економічний стан як задовільний

або посередній (57,7%), тоді як 22,5% називають його поганим. Лише 19,7% опитаних бачать свою ситуацію як добру або відмінну, що свідчить про обмежений рівень фінансової стабільності в більшості підприємств. Це може вказувати на наявність значних викликів для бізнесу, зокрема в умовах війни, економічної нестабільності та змін у бізнес-середовищі.

Попри ці труднощі, 41,2% респондентів висловлюють оптимізм щодо покращення або суттєвого покращення свого фінансово-економічного стану в майбутньому році. Це демонструє надію підприємств на відновлення завдяки адаптації до сучасних умов, зростанню попиту чи доступу до нових можливостей. Проте 6% компаній прогнозують суттєве погіршення свого стану, що вимагає посилення державної підтримки, спрямованої на стабілізацію бізнес-середовища та стимулювання економічного розвитку.

4. Готовність до блекаутів. Результати дослідження свідчать про різний рівень готовності бізнесу до можливих зимових блекаутів. Майже третина опитаних компаній (29,8%) заявили про повну готовність, що демонструє їхню здатність адаптуватися та ефективно використовувати ресурси для забезпечення автономності. При цьому значна частка підприємств (37,7%) продовжує процес підготовки, що вказує на усвідомлення ризиків, але також на наявність викликів у досягненні повної енергонезалежності.

Водночас, ситуація залишається критичною для 17% компаній, які через нестачу ресурсів або знань не мають можливості підготуватися до відключень електроенергії. Окремо варто відзначити, що 3,5% респондентів прогнозують зупинку своєї діяльності у разі блекаутів, а 4,3% навіть не бачать сенсу готуватися. Такі показники свідчать про необхідність посиленої підтримки бізнесу з боку держави та створення програм з підвищення енергоефективності й забезпечення критичних підприємств альтернативними джерелами енергії.

5. Ключові проблеми бізнесу свідчать про складну та нестабільну економічну ситуацію в країні. Найгострішими викликами є непередбачуваність загального розвитку ситуації (54,6%) та державні рішення (53,9%), які можуть погіршити становище підприємств. Такі фактори унеможливають

довгострокове планування та створюють додаткові ризики для інвестицій. Суттєва нестача кваліфікованих працівників (52,4%) посилює кадрові проблеми та обмежує можливості для розвитку компаній.

Поряд з основними викликами значною є проблема браку платоспроможного попиту (44,9%) та нестачі капіталу (31,4%). Бізнес стикається з обмеженими фінансовими ресурсами, що унеможлиблює впровадження інновацій та оновлення обладнання. Крім того, демпінг з боку конкурентів та зниження загальної прибутковості ринку (26,5%) додатково створює тиск на підприємства, зменшуючи їхню стійкість до економічних викликів.

Зростання проблеми з трудовими ресурсами, про що свідчить збільшення частки відповідей з 43,2% у травні до 52,4% у серпні, є тривожним сигналом. Це вказує на необхідність реформування системи освіти та створення програм з професійного навчання, які відповідатимуть потребам ринку. Державі варто активніше підтримувати бізнес у питаннях доступу до фінансування, створення сприятливого регуляторного середовища та стимулювання попиту, щоб пом'якшити поточні виклики й сприяти економічному відновленню.

6. Ситуація з персоналом у 2024 році демонструє тенденцію до збереження кадрів у більшості компаній, хоча деякі негативні явища все ще присутні. Зокрема, 48,5% власників та керівників бізнесів відзначили стабільність чисельності працівників за останні вісім місяців, а середній показник динаміки зміни кількості співробітників склав – 4,4%. Це вказує на відносно незначне скорочення робочих місць попри складну економічну ситуацію. Позитивним є зменшення частки працівників (рис. 2.3), яким скоротили зарплату (з 12,9% у травні до 8,3% у серпні), та тих, хто перебуває у вимушених відпустках (з 7,5% до 6,6%).

Однак проблема дефіциту робочої сили залишається гострою для бізнесу – 29,1% компаній зазначають брак кваліфікованих працівників. Це посилюється актуальною темою мобілізації: 80,6% підприємств не мають жодного заброньованого спеціаліста, що створює значні виклики для безперебійної роботи. Ті компанії, які намагалися використати електронну систему

бронювання (10,8%), вказали на певну ефективність інструменту – 48,3% оцінили його позитивно, тоді як 39,7% наголосили на необхідності доопрацювання.

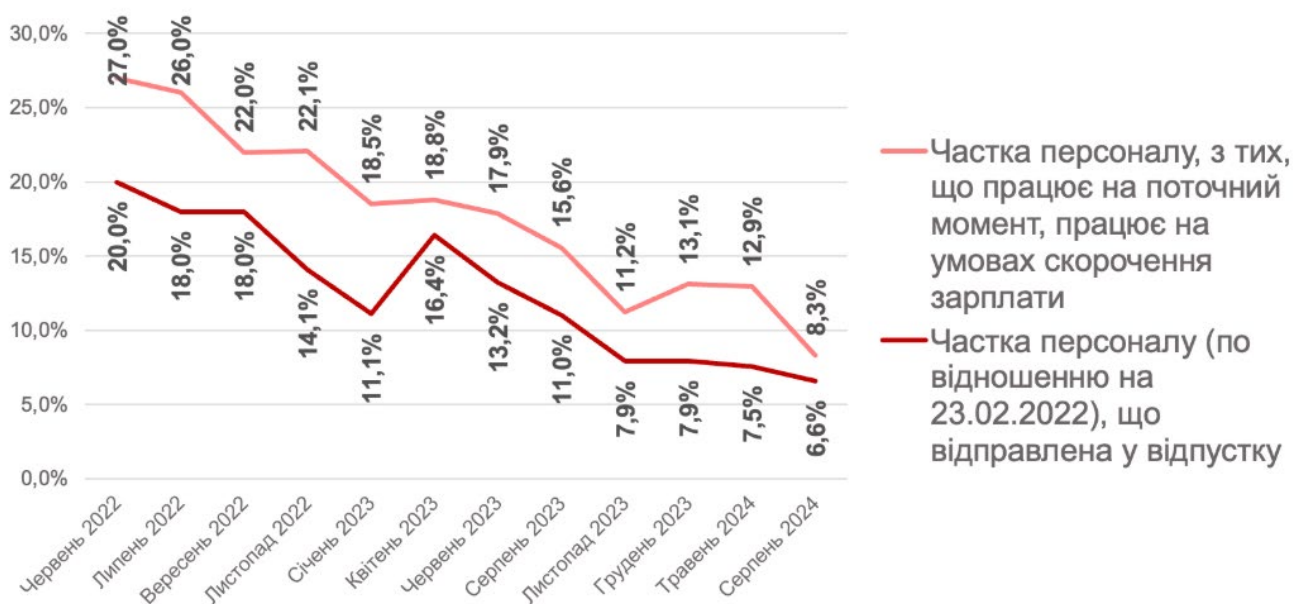

Рис. 2.3. Частка персоналу яка працює на умовах скорочення зарплати або відправлена у відпустку 2022-2024 роки [9]

В цілому бізнес намагається утримувати персонал, скорочуючи негативні наслідки війни для працівників. Водночас держава повинна активізувати свої зусилля для вдосконалення механізмів бронювання працівників та створення умов для подолання дефіциту робочої сили. Лише так можна забезпечити стабільність на ринку праці та зменшити ризики для підприємств у складний період.

Загалом, результати дослідження свідчать про поступове відновлення бізнесу в Україні, але для досягнення сталого розвитку необхідна комплексна підтримка з боку держави та інших зацікавлених сторін.

2.2. Аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва

Державна політика у сфері розвитку підприємництва відіграє ключову роль у забезпеченні економічного зростання, створенні робочих місць та підвищенні добробуту населення. Основними напрямками такої політики є

підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток інноваційного підприємництва, сприяння цифровій трансформації та створення сприятливого правового середовища. За останні роки Україна впровадила низку реформ, спрямованих на вдосконалення регуляторного поля, зменшення адміністративного тиску на бізнес і підтримку стартапів. Однак реалізація цих ініціатив часто залишається недостатньо ефективною.

Фінансова підтримка підприємництва також залишається викликом. Уряд запровадив програми пільгового кредитування, субсидій та грантів, зокрема для малого і середнього бізнесу, але їхня доступність обмежена через складні умови отримання і недостатнє фінансування. Відсутність надійних механізмів контролю за виконанням фінансових програм знижує ефективність використання державних ресурсів. Особливу увагу слід приділити підтримці підприємців у регіонах, які стикаються з обмеженим доступом до фінансових ресурсів та інфраструктури.

Інституційні механізми також вимагають покращення. Відсутність належної координації між державними органами, бізнес-асоціаціями та приватними підприємцями гальмує реалізацію ініціатив. На практиці це виражається у дублюванні функцій різними органами влади, низькому рівні взаємодії та невідповідності стратегічних цілей із реальними потребами бізнесу. Успішний досвід інших країн показує, що ефективна координація та створення єдиного центру підтримки підприємництва сприяє покращенню бізнес-клімату.

Однією з ключових проблем державної політики є недосконалість законодавчої бази. Хоча прийнято кілька важливих законів, таких як Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва", їх виконання супроводжується низкою викликів. Часті зміни законодавства, непрозорі механізми ліцензування та складні бюрократичні процедури створюють перешкоди для підприємців, особливо на початкових етапах діяльності. Крім того, недостатня гармонізація національного законодавства із міжнародними стандартами ускладнює доступ українських підприємств до глобальних ринків.

Останніми роками в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток підприємництва. Ось деякі з них:

1. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва" [3]. Цей закон визначає правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва.

2. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [4]. Схвалена Урядом 30 серпня 2024 року, ця стратегія визначає ключові напрями державної політики у сфері МСП, включаючи відновлення зруйнованих підприємств, зелений перехід, цифрову трансформацію та інноваційний розвиток

3. Операційний план заходів на 2024-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року [5]. Затверджений разом зі Стратегією, цей план деталізує конкретні заходи для досягнення цілей, визначених у Стратегії, та передбачає участь різних державних органів і партнерів.

4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Плану підготовки проєктів регуляторних актів у Міністерстві розвитку громад та територій України на 2025 рік" [6]. Прийнята 12 грудня 2024 року, ця постанова визначає план підготовки проєктів регуляторних актів, спрямованих на розвиток підприємництва в громадах та регіонах.

5. Нормативно-правові акти Міністерства економіки України. Міністерство економіки регулярно оновлює та публікує нормативно-правові акти, що стосуються розвитку підприємництва, включаючи документи, пов'язані з виставково-ярмарковою діяльністю та іншими аспектами підтримки бізнесу.

Розглянемо більш детально основні нормативно-правові акти державної політики у сфері розвитку підприємництва.

Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва" є важливим нормативно-правовим актом, який закладає основу для розвитку підприємницької діяльності в Україні. Він чітко визначає роль

малого та середнього бізнесу в національній економіці, сприяючи створенню сприятливих умов для його розвитку. Завдяки положенням закону, держава отримує інструменти для фінансової, інформаційної та організаційної підтримки підприємств, що забезпечує стабільне функціонування бізнесу, особливо в умовах економічних викликів. Закон також орієнтується на стимулювання інновацій, модернізацію виробництва та підтримку підприємств у виході на міжнародні ринки.

Незважаючи на позитивні аспекти, закон має низку недоліків, детальний аналіз яких представлено в табл. 2.1. Вони пов'язані із недостатньою деталізацією механізмів реалізації окремих положень та неефективним контролем за виконанням програм підтримки. Часто фінансова допомога є недоступною через складність процедур і бюрократичні бар'єри, а відсутність чіткої координації між органами державної влади ускладнює впровадження ініціатив. Проте його наявність є важливим кроком до створення збалансованої державної політики, яка сприятиме сталому розвитку малого і середнього підприємництва, зміцненню економіки та підвищенню конкурентоспроможності українського бізнесу.

Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва (МСП) на період до 2027 року [4] спрямована на відновлення бізнес-середовища після кризових явищ, забезпечення сталого економічного зростання та впровадження сучасних цифрових технологій. Основними цілями цієї стратегії є зміцнення економічної стійкості МСП, створення сприятливих умов для інноваційного розвитку, а також інтеграція в глобальні ланцюги постачання. У фокусі політики – підтримка підприємців, які постраждали від військових конфліктів, економічної нестабільності та пандемічних обмежень.

Таблиця 2.1

Оцінка Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва"

Позитивні аспекти	Недоліки
<i>1. Визнання важливості малого та середнього підприємництва</i> Закон закріплює пріоритетність розвитку малого і середнього бізнесу як важливого чинника економічного зростання, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.	<i>1. Незначна деталізація механізмів підтримки</i> У законі недостатньо конкретизовано механізми реалізації заходів державної підтримки. Наприклад, положення про пільгове кредитування, субсидії чи грантові програми часто не мають чіткої регламентації або критеріїв доступу, що ускладнює їхню реалізацію на практиці.
<i>2. Визначення напрямів державної підтримки</i> Документ чітко визначає ключові напрями підтримки, зокрема фінансову, інформаційну, консультативну та освітню допомогу, що забезпечує комплексний підхід до стимулювання підприємництва.	<i>2. Обмежений обсяг фінансової підтримки.</i> Закон визначає загальні положення щодо фінансової підтримки малого і середнього бізнесу, але на практиці передбачені ресурси часто є недостатніми для задоволення потреб підприємців. Це призводить до конкуренції за державні ресурси, у якій перевагу можуть отримати більш великі або впливові підприємства.
<i>3. Створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу</i> Закон спрямований на спрощення регуляторного середовища, зменшення адміністративних бар'єрів та покращення умов для ведення підприємницької діяльності.	<i>3. Недостатній акцент на регіональну специфіку</i> Закон не враховує специфічних особливостей розвитку підприємництва в різних регіонах України. Унаслідок цього регіони з меншим економічним потенціалом отримують менше підтримки, що поглиблює дисбаланс у розвитку.
<i>4. Механізми фінансової підтримки</i> Передбачені положення щодо надання пільгових кредитів, субсидій та інших фінансових інструментів для підтримки малого і середнього бізнесу, що особливо важливо в умовах обмеженого доступу до фінансування.	<i>4. Недоліки в моніторингу та оцінці ефективності програм</i> Закон містить положення про моніторинг заходів підтримки, але на практиці відсутній дієвий механізм оцінювання їхньої ефективності. Це ускладнює аналіз досягнутих результатів і вчасне корегування політики.
<i>5. Інституційна підтримка</i> Закон стимулює створення бізнес-асоціацій, центрів підтримки підприємства та інших інституцій, які можуть забезпечувати інформаційну, консультаційну та освітню підтримку для підприємців.	<i>5. Недостатня інтеграція з міжнародними стандартами</i> Закон орієнтований переважно на внутрішнє регулювання і слабо враховує вимоги міжнародних ринків, що створює бар'єри для виходу малого і середнього бізнесу на глобальний рівень.

Продовження табл. 2.1

Позитивні аспекти	Недоліки
<i>6. Сприяння інноваціям та технологічному розвитку</i> Закон акцентує увагу на підтримці інноваційних проєктів, стартапів та застосуванні новітніх технологій, що сприяє модернізації бізнесу та підвищенню його конкурентоспроможності.	<i>6. Проблеми з прозорістю розподілу ресурсів</i> Відсутність чітких критеріїв та механізмів розподілу державної підтримки сприяє ризикам корупції та нерівномірному доступу підприємців до програм.
<i>7. Захист прав підприємців</i> Закріплено положення про захист прав суб'єктів підприємницької діяльності, включаючи механізми правового захисту, що сприяє підвищенню довіри підприємців до державних інституцій.	<i>7. Недостатній акцент на цифрову трансформацію</i> Хоча закон має положення щодо інноваційного розвитку, вони недостатньо розкривають аспекти цифрової трансформації бізнесу, що є актуальним у сучасних умовах.
<i>8. Підтримка розвитку в регіонах</i> Закон приділяє увагу розвитку підприємництва у регіонах, особливо у сільській місцевості, що сприяє зменшенню регіональних дисбалансів та створенню нових можливостей для місцевих громад.	
<i>9. Міжнародна інтеграція</i> Закон передбачає підтримку підприємств у виході на міжнародні ринки, що сприяє інтеграції українського бізнесу у світову економіку.	
<i>10. Фокус на сталий розвиток</i> У законі закладено орієнтири на екологічну стійкість і соціальну відповідальність бізнесу, що відповідає сучасним трендам сталого розвитку.	

Джерело. Сформовано автором на основі [3]

Ключовим елементом стратегії є вдосконалення фінансових механізмів підтримки. До 2027 року планується розширити доступ МСП до фінансування через пільгові кредити, гранти, державні гарантії та інвестиційні програми. Особливу увагу буде приділено підтримці стартапів та підприємств, що працюють у сферах високих технологій, зеленої енергетики та аграрного сектору. Передбачено створення спеціалізованих фондів розвитку бізнесу та механізмів швидкого фінансування для підприємств, які знаходяться в умовах кризи.

Сталий розвиток МСП також залежить від спрощення регуляторного середовища. Стратегія передбачає зниження адміністративного навантаження, спрощення процедур ліцензування та реєстрації бізнесу, а також усунення корупційних бар'єрів. Підтримка підприємців буде ґрунтуватися на прозорих і зрозумілих правилах, що сприятиме зростанню довіри до державної політики. У перспективі це дозволить підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на міжнародних ринках.

Цифрова трансформація є одним із пріоритетів стратегії. Передбачено створення цифрових платформ для надання державних послуг підприємцям, автоматизацію бюрократичних процедур та розвиток цифрової освіти. Програми навчання та перекваліфікації працівників МСП будуть спрямовані на підвищення цифрової грамотності та впровадження інновацій у бізнес-процеси. Це дозволить підприємствам не лише адаптуватися до сучасних викликів, але й використовувати цифрові технології для підвищення ефективності та розширення ринків збуту.

На завершення, стратегія враховує сучасні виклики, зокрема військові та економічні кризи, які потребують адаптивного підходу до підтримки бізнесу. Пріоритетом є розвиток інфраструктури для підприємництва в постраждалих регіонах, сприяння соціально відповідальним проектам та стимулювання експортної діяльності. Стратегія до 2027 року базується на принципах прозорості, інклюзивності, сталості та інноваційності, що стане фундаментом для довгострокового економічного зростання України.

Операційний план заходів на 2024–2027 роки [5] визначає конкретні кроки для реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. Його мета – забезпечити відновлення бізнес-середовища, створити умови для сталого економічного зростання та впровадження цифрових інновацій. План орієнтований на чотири ключові напрями: фінансова підтримка, вдосконалення регуляторного середовища, цифровізація, а також розвиток підприємництва в регіонах, постраждалих від військових дій.

Фінансова підтримка МСП є одним із головних пріоритетів операційного плану. Передбачено впровадження механізмів пільгового кредитування, надання грантів для стартапів і підприємств, що працюють у сферах інновацій, зеленої енергетики та агропромислового комплексу. План включає створення фондів гарантування кредитів для МСП, що дозволить зменшити ризики для банків і підвищити доступ підприємців до фінансування. Особливу увагу буде приділено стимулюванню інвестицій у постраждалих регіонах шляхом створення спеціальних економічних зон.

Другим важливим напрямом є спрощення регуляторного середовища. Протягом 2024–2027 років передбачено проведення аудиту нормативно-правової бази з метою зменшення адміністративного навантаження на бізнес. План включає спрощення процедур ліцензування та реєстрації, запровадження єдиних цифрових платформ для взаємодії підприємців із державними органами та зменшення податкового тиску на малий бізнес. Ці заходи спрямовані на створення прозорих і зрозумілих умов для ведення підприємницької діяльності.

Цифровізація бізнесу є важливою складовою операційного плану. До 2027 року передбачено створення освітніх програм для підвищення цифрової грамотності підприємців, розвиток цифрових платформ для автоматизації бізнес-процесів, а також впровадження електронного документообігу. Цифрові інструменти будуть інтегровані у сфери маркетингу, логістики та фінансового управління, що дозволить підприємствам підвищити свою ефективність і конкурентоспроможність.

Особливу увагу приділено підтримці МСП у регіонах, постраждалих від військових дій. План включає відновлення інфраструктури, необхідної для підприємницької діяльності, створення регіональних бізнес-інкубаторів та спеціалізованих навчальних центрів. Передбачено розробку програм перекваліфікації працівників та підтримку соціальних підприємств, які сприяють працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб. Такі заходи сприятимуть відновленню економічного потенціалу постраждалих регіонів і забезпечать нові можливості для підприємців.

Таким чином, операційний план заходів на 2024–2027 роки є чітким і системним інструментом для реалізації Стратегії розвитку МСП. Він базується на принципах прозорості, інклюзивності, сталого розвитку та інноваційності. Впровадження передбачених заходів дозволить створити сприятливе середовище для підприємництва, підвищити економічну стійкість країни та сприяти інтеграції України у глобальні економічні процеси.

Прийнята 12 грудня 2024 року, Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Плану підготовки проєктів регуляторних актів у Міністерстві розвитку громад та територій України на 2025 рік" закладає основу для формування сприятливого бізнес-середовища на місцевому рівні. Вона передбачає розробку нормативно-правових актів, спрямованих на спрощення регуляторних процедур, розвиток інфраструктури для підприємців, цифровізацію бізнес-процесів, а також зміцнення взаємодії між органами влади, громадами та підприємцями. Основною метою є підтримка економічного зростання регіонів, стимулювання інвестиційної активності та створення нових можливостей для розвитку малого і середнього бізнесу в громадах.

Розглянемо більш детально основні аспекти розвитку підприємництва в громадах та регіонах представлені в Плані:

1. Удосконалення регуляторного середовища для підприємців у громадах. Згідно з Планом підготовки регуляторних актів, передбачається гармонізація місцевих нормативно-правових документів з державними регуляторними стандартами. Основна увага приділяється створенню зрозумілих і прозорих

правил для підприємницької діяльності, що стимулюють залучення інвестицій. Це включає спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення бюрократичних бар'єрів на місцевому рівні та введення єдиних підходів до адміністрування регуляторних процесів у громадах.

2. Підтримка розвитку інфраструктури для бізнесу. План передбачає розробку механізмів створення бізнес-інкубаторів, технопарків та спеціалізованих економічних зон у громадах та регіонах. Така інфраструктура сприятиме розвитку підприємництва шляхом надання доступу до необхідних ресурсів, включаючи приміщення, обладнання, консультації та навчання. Особливу увагу буде приділено регіонам, що постраждали від військових дій, де створення такої інфраструктури є ключовим фактором економічного відновлення.

3. Залучення громад до процесу розробки політики розвитку підприємництва. Одним із важливих елементів є інтеграція громад до процесу формування регіональних стратегій розвитку підприємництва. План акцентує увагу на розширенні участі громадських організацій, бізнес-асоціацій та локальних підприємців у розробці регуляторних актів. Це забезпечить врахування специфічних потреб кожного регіону, сприятиме децентралізації управління та дозволить ефективніше використовувати місцеві ресурси.

4. Розвиток фінансових інструментів для підтримки місцевого бізнесу. Передбачено розробку та впровадження програм фінансової підтримки підприємництва, які будуть реалізовані на місцевому рівні. Це включає пільгове кредитування, гранти на розвиток бізнесу, компенсацію відсоткових ставок за кредитами та створення місцевих фондів підтримки підприємців. Такі заходи спрямовані на стимулювання малого та середнього бізнесу, а також підтримку стартапів у громадах.

5. Цифровізація бізнес-процесів у громадах. План також передбачає впровадження сучасних цифрових інструментів для підтримки підприємництва на регіональному рівні. Це стосується створення онлайн-платформ для взаємодії підприємців із місцевими органами влади, впровадження електронного

документообігу та доступу до консультаційних та освітніх послуг через цифрові канали. Цифровізація сприятиме підвищенню ефективності ведення бізнесу, зниженню адміністративного навантаження та забезпеченню прозорості процесів.

Таким чином, реалізація заходів, передбачених Постановою, створює основу для динамічного розвитку підприємництва в громадах та регіонах України. Вона спрямована на формування сприятливого середовища для бізнесу, підвищення економічної активності та зростання добробуту місцевих громад.

Міністерство економіки України є основним органом, відповідальним за розробку та оновлення нормативно-правових актів, які регулюють підприємницьку діяльність в Україні. Ці документи охоплюють широкий спектр тем, включаючи підтримку малого і середнього бізнесу, інноваційні проекти, цифровізацію, а також особливості виставково-ярмаркової діяльності, що є важливим інструментом для просування продукції та послуг підприємців на внутрішньому та міжнародному ринках.

Один із ключових напрямків роботи Міністерства економіки полягає в удосконаленні регулювання виставково-ярмаркової діяльності. Виставки та ярмарки служать важливими майданчиками для підприємців, де вони можуть демонструвати свої товари та послуги, знаходити нових партнерів і інвесторів. Міністерство активно працює над зниженням адміністративних бар'єрів, створенням сприятливих умов для участі в таких заходах, а також регулюванням цього процесу через розробку стандартів, нормативних актів і рекомендацій.

Для забезпечення ефективної роботи виставкової індустрії Міністерство розробляє законодавчі ініціативи, що сприяють розвитку інфраструктури виставок та ярмарків, включаючи зниження витрат на участь у них, підтримку малих підприємств, організацію спеціалізованих заходів для певних галузей бізнесу. Поряд з цим, особлива увага приділяється підвищенню якості сервісів, які надаються учасникам виставок, зокрема логістики, реклами, а також забезпеченню належного рівня безпеки та екологічних стандартів.

Міністерство також працює над усуненням бар'єрів, які заважають підприємствам розширювати свою діяльність на міжнародні ринки. Одним із таких бар'єрів є недостатня поінформованість бізнесу про можливості участі у виставках та ярмарках за кордоном. Для цього розробляються програми, що сприяють підвищенню обізнаності підприємців, а також надаються консультації щодо участі у міжнародних виставкових заходах.

Окрім цього, Міністерство економіки продовжує втілювати ініціативи, що сприяють розвитку бізнесу в інших аспектах, таких як інновації, фінансова підтримка, а також спрощення регуляторних процедур. Всі ці нормативно-правові акти сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва в Україні, забезпечуючи рівні умови для бізнесу, стимулюючи його зростання та розвиток на всіх етапах, від старту до глобальної експансії.

На завершення слід зазначити, що державна політика у сфері підприємництва має великий потенціал, але потребує вдосконалення механізмів реалізації, підвищення прозорості та ефективності. Зважаючи на сучасні виклики, такі як економічна нестабільність, військові конфлікти та глобальні кризи, необхідно адаптувати існуючі інструменти та створити нові, орієнтовані на сталий розвиток. Розвиток підприємництва в Україні вимагає комплексного підходу, що поєднує законодавчі, фінансові, інституційні та соціальні заходи, які сприятимуть зростанню економіки та інтеграції до глобального бізнес-середовища.

Висновки до другого розділу

Стан розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів демонструє стійкість бізнесу до кризових явищ, проте підприємства стикаються з гострими проблемами, які обмежують їхню ефективність. Значна частина компаній змогла зберегти чисельність працівників (48,5%), що свідчить про зусилля бізнесу утримати кадри навіть у складних умовах. Водночас спостерігається тенденція до зниження частки працівників, яким скорочують зарплати або відправляють у вимушені відпустки. Однак критичним залишається дефіцит кваліфікованої робочої сили, на який вказує майже третина компаній

(29,1%), та виклики, пов'язані з мобілізацією, адже 80,6% підприємств не мають заброньованих спеціалістів. Таким чином, розвиток підприємницької діяльності в Україні вимагає вдосконалення механізмів державної підтримки, зокрема щодо бронювання працівників та стимулювання ринку праці. Попри наявність ефективних інструментів, таких як електронна система бронювання, бізнес вказує на необхідність її доопрацювання для забезпечення доступності та прозорості. Подолання кадрового дефіциту, разом із стабільністю регуляторного середовища, є ключовими умовами для подальшого розвитку підприємництва та стійкості національної економіки.

Аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва в Україні показує, що Міністерство економіки активно працює над створенням сприятливого середовища для розвитку бізнесу. Через розробку та оновлення нормативно-правових актів, зокрема у сфері виставково-ярмаркової діяльності, держава забезпечує підприємцям доступ до важливих майданчиків для просування продукції та послуг. Завдяки зниженню адміністративних бар'єрів, створенню спеціалізованих заходів і підтримці малого та середнього бізнесу, Міністерство сприяє розвитку підприємництва на внутрішньому ринку та забезпечує можливості для міжнародної експансії.

Однак, незважаючи на ці досягнення, залишається потреба в удосконаленні системи підтримки підприємців, особливо в напрямку зниження фінансових та регуляторних бар'єрів для малого та середнього бізнесу. Необхідно також посилити інфраструктурні можливості для бізнесу, що працює на міжнародних ринках, а також підвищити обізнаність підприємців щодо можливостей участі в виставках і ярмарках за кордоном. Це дозволить підприємствам більш ефективно розвиватися та інтегруватися у глобальну економіку.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні

Актуальність державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні обумовлена необхідністю створення економіки, яка поєднує динамічне зростання з екологічною стійкістю та соціальною відповідальністю. У сучасних умовах, коли Україна стикається із економічними викликами, спричиненими війною, глобальними кризами та внутрішніми структурними проблемами, сталий розвиток підприємництва стає стратегічним пріоритетом. Він сприяє формуванню конкурентоспроможного бізнес-середовища, підтримує інноваційний потенціал і забезпечує стабільні умови для інвестування. Особливо важливою є інтеграція принципів сталого розвитку в малий і середній бізнес, який відіграє ключову роль у формуванні зайнятості, регіональному розвитку та модернізації економіки.

Крім того, сталий розвиток підприємництва відповідає міжнародним зобов'язанням України в рамках цілей сталого розвитку ООН, євроінтеграційного курсу та екологічних ініціатив. Реалізація відповідної державної політики включає стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, впровадження інноваційних та ресурсозберігаючих технологій, зменшення викидів і підтримку соціальних проєктів бізнесу. Це дозволяє інтегрувати українські підприємства в глобальні ланцюги доданої вартості та підвищує їхню конкурентоспроможність. У такому контексті державна політика сталого розвитку стає не лише способом адаптації до глобальних викликів, але й інструментом економічного відновлення та довгострокового зростання.

Реалізація цієї політики передбачає поєднання різних методів та інструментів державного регулювання, забезпечення і підтримки підприємництва (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва [37]

Як зазначено в роботі [38]: «Забезпечення сталого розвитку підприємництва – це комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для ведення бізнесу (реформи бюрократії, боротьба з корупцією, розвиток інфраструктури, захист інтелектуальної власності та ін.)». Розглянемо більш детально основні інструменти забезпечення сталого розвитку підприємництва.

Захист прав власності є ключовим інструментом забезпечення розвитку підприємництва, який охоплює законодавче, інституційне, інформаційне та практичне забезпечення. Законодавче забезпечення передбачає створення чіткої нормативно-правової бази, що гарантує захист прав власності, попереджає незаконне вилучення активів (рейдерство) та врегульовує спірні питання. Інституційне забезпечення включає функціонування незалежної судової системи, спеціалізованих антикорупційних та правоохоронних органів, які забезпечують правосуддя та дотримання законів. Інформаційне забезпечення полягає у доступності даних про права власності через публічні реєстри та платформи, що підвищує прозорість. Практичне забезпечення передбачає впровадження механізмів медіації, арбітражу, страхування власності та правових консультацій для підприємців. Комплексний підхід до захисту прав власності створює довіру до державних інститутів, стимулює інвестиції та забезпечує стабільність бізнес-середовища.

Боротьба з корупцією спрямована на створення чесного і конкурентного бізнес-середовища. Запровадження антикорупційних стандартів включає розробку чітких правил етики для державних службовців, автоматизацію адміністративних процесів і цифровізацію послуг для мінімізації людського фактора. Удосконалення роботи антикорупційних органів передбачає їхню незалежність, фінансову спроможність, ефективне розслідування справ та прозоре судове провадження. Захист викривачів корупції забезпечується через законодавчі гарантії конфіденційності, правовий захист і матеріальне стимулювання за повідомлення про зловживання. Підвищення прозорості досягається через відкритість інформації про державні закупівлі, управління

державним майном, розкриття даних про бюджетні витрати та створення платформ для громадського моніторингу. Ці заходи зменшують корупційні ризики, зміцнюють довіру бізнесу до держави та сприяють розвитку підприємницької активності.

Забезпечення верховенства права є фундаментальним інструментом для розвитку підприємництва, оскільки гарантує рівність усіх суб'єктів перед законом і захист їхніх прав. Незалежність судової системи передбачає усунення будь-якого впливу виконавчої чи законодавчої влади на суддів, забезпечення їхньої фінансової автономії та формування прозорої системи призначення і дисциплінарної відповідальності. Доступ до правосуддя забезпечується шляхом спрощення судових процедур, зниження судових витрат, впровадження електронного судочинства та створення правової допомоги для малого бізнесу. Верховенство права над адміністративним апаратом означає, що дії органів влади повинні ґрунтуватися на законах, а будь-яке порушення прав підприємців має бути швидко і неупереджено розглянуто. Боротьба з політичним втручанням у діяльність судової системи включає посилення гарантій суддівської незалежності, зокрема обмеження політичних впливів через прозорість процесів та громадський контроль. Ці заходи формують довіру бізнесу до правової системи, знижують ризики свавілля та стимулюють інвестиційну активність.

Захист конкуренції створює рівні умови для всіх учасників ринку та сприяє інноваціям. Запровадження антимонопольного законодавства забезпечує правову основу для боротьби з недобросовісною конкуренцією, монополізацією ринків та зловживанням домінуючим становищем. Це включає заборону картельних змов, цінового диктату та штучного обмеження доступу до ринків. Створення антимонопольних органів дозволяє ефективно моніторити дотримання законодавства, розслідувати порушення та накладати санкції на винних. Їх незалежність та професіоналізм є ключовими для забезпечення довіри до їхньої діяльності. Застосування антимонопольних санкцій, таких як штрафи, обмеження діяльності або примусовий поділ

монополій, виконує стримувальну функцію та забезпечує реальну відповідальність за порушення. Захист конкуренції сприяє створенню прозорого бізнес-середовища, знижує бар'єри для входу нових компаній та стимулює економічний розвиток.

Розвиток інфраструктури створює основу для ефективного функціонування бізнесу. Транспортна інфраструктура включає модернізацію доріг, портів, залізничного та авіасполучення, що сприяє швидкій логістиці, зниженню витрат на доставку товарів та доступу до нових ринків. Енергетична інфраструктура забезпечує стабільне електропостачання, розвиток відновлюваних джерел енергії та доступність енергії для бізнесу за конкурентними цінами. Інформаційна інфраструктура включає розширення доступу до високошвидкісного інтернету, цифрових платформ та комунікаційних технологій, що сприяє впровадженню інновацій і розвитку електронної комерції. До інших складових належать створення бізнес-парків, індустріальних зон, центрів підтримки підприємців та технопарків, які забезпечують доступ до ресурсів, консультацій та інноваційних рішень. Інвестиції в інфраструктуру знижують витрати бізнесу, підвищують його продуктивність та стимулюють залучення нових підприємств і інвестицій в економіку.

Захист даних і довкілля є забезпечують безпеку бізнесу та сприяють сталому розвитку. Удосконалення законодавства про захист даних передбачає встановлення чітких правил зберігання, обробки та передачі інформації, що гарантує конфіденційність і захищеність персональних та комерційних даних. Аналогічно, екологічне законодавство зобов'язує бізнес дотримуватись стандартів з охорони довкілля, знижуючи негативний вплив на природу. Створення спеціалізованих органів, таких як регулятори з питань кібербезпеки чи природоохоронні агенції, забезпечує контроль і підтримку дотримання відповідних норм. Підвищення обізнаності серед підприємців через освітні програми, інформаційні кампанії та консультації сприяє формуванню відповідального ставлення до захисту даних і екології. Додатково, держава

може стимулювати екологічно чистий бізнес через пільги, гранти та преференції для компаній, які використовують екологічні та безпечні технології. Такий підхід не лише знижує ризики для бізнесу, але й сприяє формуванню позитивного іміджу компаній та залученню клієнтів і партнерів.

В роботі [38] також зазначено, що: «Регулювання сталого розвитку підприємництва – це діяльність держави, спрямована на встановлення правил та норм, які повинні дотримуватися підприємці (ліцензування, антимонопольні закони, стандарти безпеки продукції та ін.)». Розглянемо більш детально основні інструменти регулювання сталого розвитку підприємництва.

Правові інструменти визначають правила гри на ринку, захищають права підприємців і регулюють їхню взаємодію з державою та іншими учасниками економіки. Закони, постанови та нормативно-правові акти встановлюють чіткі правила ведення бізнесу, що охоплюють процес державної реєстрації підприємств, отримання ліцензій та дозволів, сплату податків, використання праці, вирішення спорів і припинення діяльності. Податкова система забезпечує баланс між фіскальними інтересами держави і стимулюванням підприємницької активності, а трудове законодавство регулює відносини між роботодавцями і працівниками, забезпечуючи соціальний захист. Прозоре, справедливе та адаптоване до потреб бізнесу правове середовище сприяє зниженню адміністративного навантаження, мінімізації корупційних ризиків і підвищенню довіри до держави. Впровадження сучасних, зрозумілих і стабільних правових норм дозволяє підприємцям прогнозувати свої дії, знижувати операційні ризики та ефективно розвивати свою діяльність.

Ліцензування та квотування сприяють забезпеченню якості послуг, безпеки споживачів і дотриманню суспільних інтересів. Видача ліцензій та дозволів на ведення певного виду діяльності дозволяє контролювати доступ до ринків, які потребують високого рівня професійної компетентності, технічної підготовки або дотримання спеціальних стандартів (наприклад, у сфері

медицини, будівництва чи фінансів). Ліцензування запобігає діяльності недобросовісних або некомпетентних підприємств, підвищуючи довіру до ринку. Квотування, у свою чергу, регулює обсяги виробництва або продажу певних товарів чи послуг, забезпечуючи баланс між попитом та пропозицією, охорону навколишнього середовища або підтримку національних виробників. Ефективне впровадження цих механізмів передбачає прозорість процедур, чітке визначення критеріїв отримання ліцензій чи квот, а також зниження бюрократичних бар'єрів, що мінімізує корупційні ризики та сприяє рівному доступу до ринків.

Державні замовлення забезпечують гарантований попит на товари та послуги з боку державних органів і установ. Такий механізм створює додаткові можливості для підприємців, особливо малого та середнього бізнесу, розширювати свою діяльність, покращувати якість продукції та підвищувати конкурентоспроможність. Завдяки прозорим тендерним процедурам і справедливому розподілу замовлень, держава сприяє розвитку чесної конкуренції та мінімізації корупційних ризиків. Державні закупівлі також підтримують стратегічно важливі галузі економіки, такі як будівництво, енергетика чи ІТ, стимулюючи їхній розвиток через цільове фінансування. Окрім того, впровадження системи електронних закупівель, як-от Prozorro, сприяє зниженню адміністративних бар'єрів, підвищенню прозорості процесів і залученню більшої кількості підприємців до участі у державних тендерах. Це не лише підтримує бізнес, але й сприяє ефективнішому використанню державних коштів і забезпеченню громадян якісними товарами та послугами.

Цінове регулювання спрямоване на захист споживачів, стабілізацію ринків і підтримку соціально важливих галузей. Встановлення граничних цін на товари та послуги дозволяє уникнути необґрунтованого зростання цін, особливо у випадках дефіциту, економічної нестабільності чи надмірної спекуляції. Це особливо актуально для базових споживчих товарів, енергетичних ресурсів чи послуг життєзабезпечення. Регулювання цін на монопольні товари та послуги, зокрема в енергетиці, телекомунікаціях чи

транспорті, сприяє стримуванню зловживань з боку монополістів, забезпечуючи справедливу конкуренцію та доступність продукції для широкого кола споживачів. Для підприємців це створює прогнозовані умови роботи на ринку та можливість планувати свою діяльність з урахуванням встановлених цінових меж. Проте, для ефективності такого регулювання важливо зберігати баланс між інтересами споживачів і бізнесу, аби не стримувати інвестиції, інновації та розвиток виробництва.

Стандартизація та метрологія забезпечують якість, безпеку та конкурентоспроможність продукції та послуг. Розробка та впровадження стандартів встановлює єдині вимоги до виробництва, технологій і характеристик продукції, сприяючи узгодженості між виробниками, споживачами та регуляторами. Метрологічний контроль гарантує точність вимірювань, що є критичним у таких сферах, як медицина, енергетика, будівництво або харчова промисловість. Підтвердження відповідності, яке включає сертифікацію продукції чи послуг, підтверджує дотримання встановлених норм і стандартів, створюючи довіру споживачів і партнерів до бізнесу. Для підприємців це відкриває доступ до нових ринків, особливо міжнародних, де стандартизація є обов'язковою умовою торгівлі. Крім того, ефективна система стандартизації сприяє підвищенню інноваційності виробництва, впровадженню сучасних технологій і зниженню витрат, що позитивно впливає на загальний розвиток бізнесу.

На завершення погоджуємося з автором [38], що: «Підтримка сталого розвитку підприємництва – це діяльність держави, спрямована на надання допомоги та стимулів для розвитку підприємництва (фінансова допомога, податкові пільги, консультаційні послуги, навчання, тренінги та ін.)». Тому в наступному підрозділі кваліфікаційної роботи розглянемо основні шляхи удосконалення державної підтримки підприємництва України.

Використання інструментів державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні може забезпечити значний позитивний економічний, соціальний та екологічний ефект. Економічно це сприятиме

зростанню конкурентоспроможності підприємств, збільшенню інвестицій та створенню нових робочих місць. Інструменти, такі як пільгове фінансування для впровадження екологічно чистих технологій, розвиток інфраструктури та підтримка інновацій, стимулюватимуть модернізацію виробництва і залучення підприємств до глобальних ринків. Крім того, розвиток малого та середнього бізнесу як ключового драйвера регіональної економіки зміцнить місцеві громади, що сприятиме сталому економічному зростанню по всій країні. Соціальний та екологічний ефект полягає у підвищенні якості життя населення завдяки створенню екологічно відповідального бізнес-середовища. Наприклад, впровадження відновлюваних джерел енергії знижує рівень забруднення навколишнього середовища, а реалізація соціальних проєктів бізнесом сприяє розв'язанню нагальних проблем громад, таких як освіта, охорона здоров'я чи житлові умови. Дотримання принципів сталого розвитку підвищує довіру громадян до бізнесу, що позитивно впливає на попит і партнерство. У глобальному масштабі така політика допомагає інтеграції України в міжнародні економічні та екологічні ініціативи, що є важливим для її репутації як сучасної держави, орієнтованої на сталий розвиток.

3.2. Шляхи удосконалення державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів

Важливо зазначити, що набір методів та інструментів державної підтримки підприємництва може відрізнятися в різних країнах залежно від їхніх пріоритетів, ресурсів та етапу розвитку економіки. Спільним для багатьох країн є прагнення створити сприятливе середовище для ведення бізнесу, яке стимулює інновації, інвестиції та створення нових робочих місць.

Проаналізувавши нормативно-правову базу, роботи вітчизняних вчених і досвід зарубіжних країн нами запропонована схема державної підтримки підприємництва з урахуванням сучасних викликів в Україні (рис. 3.2). Розглянемо більш детально спочатку загальні шляхи державної підтримки підприємництва України, а потім деталізуємо кожен з перелічених шляхів.

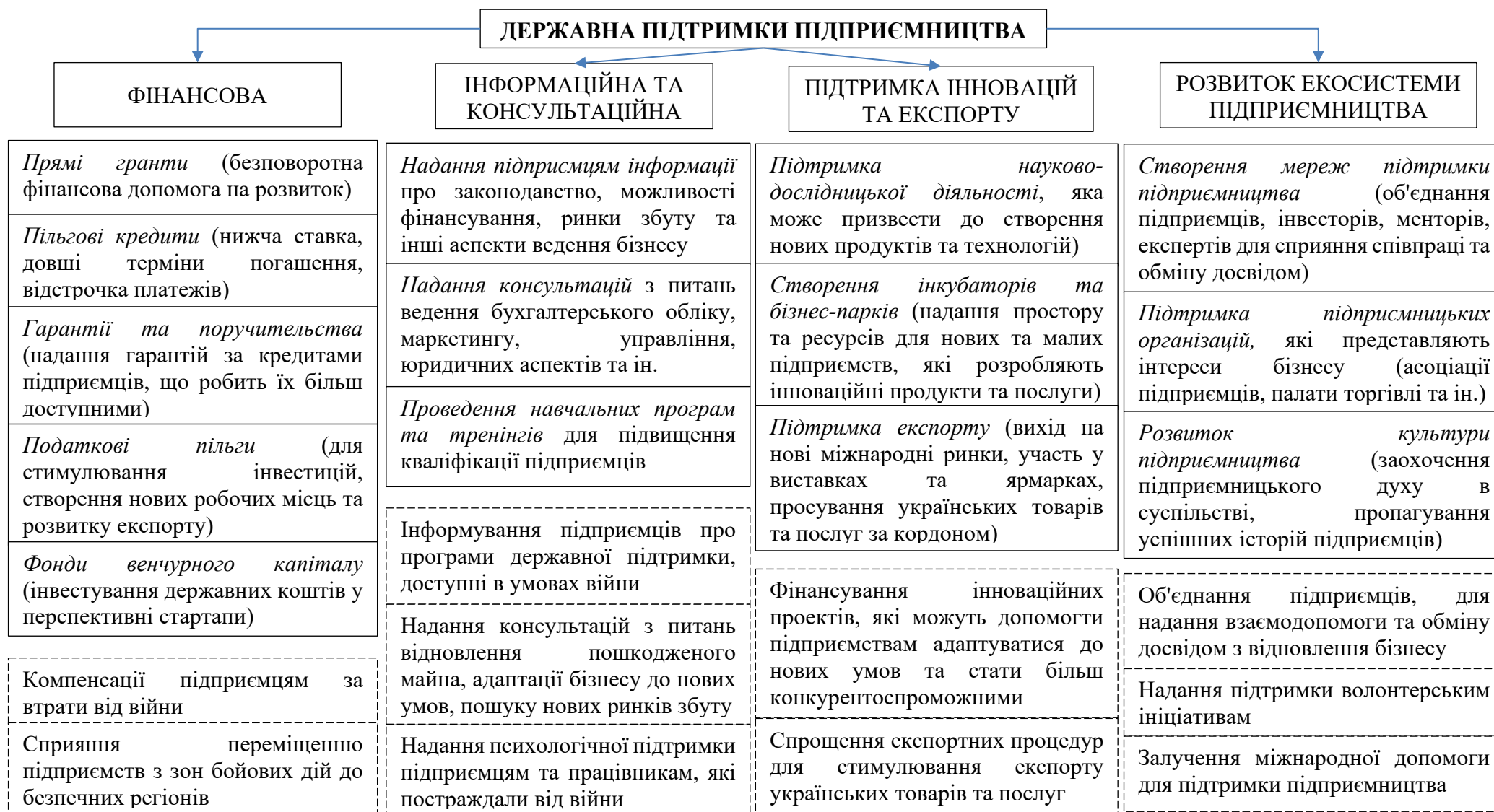

Рис. 3.2. Шляхи державної підтримки підприємництва України з урахуванням сучасних викликів [37]

По-перше, це *фінансова державна підтримка підприємництва*, яка спрямована на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, стимулювання інвестицій, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічного зростання. Вона включає різноманітні заходи, такі як надання пільгових кредитів, прямих грантів, державних гарантій за кредитами, субсидій та компенсацій, які дозволяють підприємцям отримувати доступ до необхідного фінансування. Основні напрями цієї підтримки включають стимулювання інноваційної діяльності, розвиток малого та середнього бізнесу, розширення експорту, створення нових робочих місць, модернізацію виробничих потужностей та впровадження енергоефективних технологій. Фінансова допомога також спрямована на підтримку підприємств у кризових умовах, наприклад, під час економічної рецесії чи впливу глобальних викликів. Завдяки таким заходам держава сприяє стабільності підприємницького середовища та забезпеченню стійкого розвитку економіки.

Прямі гранти надають безповоротну фінансову допомогу підприємцям для реалізації перспективних проєктів. Цей механізм дозволяє підтримувати стартапи, інноваційні бізнес-ідеї, розвиток малого та середнього бізнесу, а також сприяє підприємницькій діяльності в пріоритетних галузях, таких як екологія, ІТ чи сільське господарство. Гранти можуть покривати витрати на закупівлю обладнання, дослідження та розробки, навчання персоналу, вихід на міжнародні ринки або впровадження технологій. Програми грантової підтримки, які часто фінансуються міжнародними організаціями або урядом, сприяють зниженню фінансових ризиків для підприємців і стимулюють їхню активність. Для ефективності механізму важливо забезпечити прозорість процедури відбору, супровід отримувачів грантів у реалізації проєктів та контроль за досягненням поставлених цілей. Це сприяє залученню інвестицій, підвищенню економічної активності та зміцненню інноваційного потенціалу економіки.

Пільгові кредити забезпечують підприємців доступними фінансовими ресурсами для запуску або розширення бізнесу. Знижені процентні ставки зменшують вартість залучення капіталу, що є критичним для малих і середніх

підприємств, які часто стикаються з обмеженнями у фінансуванні. Подовжені терміни погашення дозволяють бізнесу більш гнучко розподіляти фінансові ресурси, спрямовуючи їх на операційні чи інвестиційні потреби, не створюючи надмірного боргового навантаження. Відстрочка платежів, наприклад, у перші місяці чи роки діяльності, надає підприємцям час для становлення бізнесу, отримання прибутку та створення стабільного фінансового потоку. Такі кредити можуть бути особливо корисними для інноваційних або соціально важливих проєктів, які потребують тривалого періоду окупності. Водночас державна підтримка у вигляді гарантій чи субсидій на погашення відсотків підвищує доступність пільгових кредитів навіть для підприємців без значних заставних активів, сприяючи розширенню економічної активності та створенню нових робочих місць.

Гарантії та поручительство дозволяють зменшити фінансові ризики для банків та інших кредиторів, роблячи кредити доступнішими для підприємців. Держава або спеціалізовані фінансові установи виступають гарантами за позиками, забезпечуючи погашення кредиту у випадку неплатоспроможності позичальника. Це особливо актуально для малих та середніх підприємств, які часто не мають достатнього забезпечення у вигляді заставного майна для отримання стандартного кредиту. Гарантії підвищують довіру фінансових установ до позичальників, знижують відсоткові ставки та спрощують процедури кредитування. Підприємці, отримуючи доступ до необхідного фінансування, можуть інвестувати у виробничі потужності, впровадження інновацій чи розширення ринків збуту. Крім того, така підтримка сприяє активізації бізнес-діяльності, створенню нових робочих місць та підвищенню загальної економічної динаміки, особливо у регіонах чи секторах з високим потенціалом розвитку, але обмеженими ресурсами.

Податкові пільги дозволяють бізнесу зменшити податкове навантаження і спрямувати зекономлені кошти на інвестиції, розвиток та створення робочих місць. Наприклад, зниження ставок податку на прибуток для нових підприємств або надання податкових канікул для інноваційних стартапів стимулює розвиток

високотехнологічних галузей. Податкові кредити на закупівлю обладнання чи впровадження енергоефективних технологій сприяють модернізації виробництва та підвищенню конкурентоспроможності. Пільги для підприємств, що займаються експортом, дозволяють знизити їхні витрати на вихід на міжнародні ринки, що сприяє збільшенню валютних надходжень до країни. Такі заходи також стимулюють підприємців створювати нові робочі місця, оскільки податкові пільги можуть бути надані у разі виконання умов щодо працевлаштування або підвищення зарплат. Важливо, щоб механізм надання пільг був прозорим і простим, а його вплив на економіку – ретельно аналізувався для забезпечення максимальної ефективності.

Фонди венчурного капіталу, які інвестують державні кошти у перспективні стартапи, є потужним механізмом підтримки інноваційного підприємництва та розвитку високотехнологічних галузей. Завдяки такому фінансуванню молоді компанії, які мають високий потенціал зростання, але обмежений доступ до традиційного кредитування через ризики, отримують можливість реалізувати свої ідеї. Державні венчурні фонди часто працюють у партнерстві з приватними інвесторами, розділяючи ризики і забезпечуючи додатковий капітал. Інвестиції з фондів можуть спрямовуватися на дослідження і розробки, комерціалізацію нових технологій, розширення бізнесу чи вихід на міжнародні ринки. Окрім фінансування, венчурні фонди часто забезпечують менторську підтримку, доступ до експертів і бізнес-мереж. Це сприяє створенню сприятливого середовища для інновацій, підвищенню конкурентоспроможності економіки та створенню нових робочих місць. Державна участь у таких фондах також дозволяє спрямовувати інвестиції у стратегічно важливі для країни галузі, забезпечуючи довгостроковий економічний ефект.

По-друге, *інформаційна та консультаційна державна підтримка підприємництва* спрямована на надання підприємцям доступу до актуальної, достовірної та корисної інформації, що дозволяє їм ефективно приймати рішення, оптимізувати бізнес-процеси та скоротити адміністративні бар'єри. Це включає в себе роз'яснення щодо зміни законодавства, податкових норм,

можливостей для фінансування, а також рекомендації щодо розвитку та маркетингу продукції. Консультаційні послуги надаються через спеціалізовані агентства, організації та бізнес-центри, що допомагають підприємцям у питаннях реєстрації бізнесу, отримання ліцензій, оформлення податкових та митних документів. Інформаційна підтримка також включає навчальні програми, семінари, вебінари та конференції, що сприяють підвищенню кваліфікації підприємців, розвитку їхніх навичок управління та розширенню бізнес-мереж. Такі ініціативи допомагають підприємцям адаптуватися до змін на ринку, правильно використовувати нові можливості та мінімізувати ризики у веденні бізнесу.

Надання підприємцям інформації про законодавство, можливості фінансування, ринки збуту та інші аспекти ведення бізнесу є важливим елементом підтримки підприємницької діяльності. Держава створює доступ до актуальної та достовірної інформації через спеціалізовані онлайн-ресурси, платформи та консультаційні центри, де підприємці можуть отримати роз'яснення щодо змін у законодавстві, податкових вимогах, ліцензуванні, а також отримати поради щодо структуризації бізнесу, вибору ринків збуту та налаштування маркетингових стратегій. Окрім того, надаються інформаційні послуги щодо доступних фінансових інструментів, таких як пільгові кредити, гранти, венчурне фінансування, а також програми підтримки для підприємців, які прагнуть розширити свій бізнес або виходити на нові ринки. Ця інформація допомагає підприємцям ухвалювати обґрунтовані рішення, оптимізувати бізнес-процеси та мінімізувати ризики, що сприяє сталому розвитку їхніх компаній.

Надання консультацій з питань ведення бухгалтерського обліку, маркетингу, управління, юридичних аспектів та інших важливих бізнес-процесів дозволяє їм ефективно управляти своїми компаніями. Спеціалізовані консультаційні центри та державні органи пропонують послуги з роз'яснення норм бухгалтерії, податкового законодавства, допомагають оптимізувати фінансові потоки та забезпечити відповідність стандартам. В області маркетингу підприємці отримують підтримку у розробці стратегій просування, аналізі ринку

та формуванні бренду. Консультації з управління допомагають вдосконалювати організаційні структури, підвищувати ефективність командної роботи та прийняття стратегічних рішень. Юридичні консультації зосереджуються на питаннях реєстрації бізнесу, укладання договорів, захисту прав власності, ліцензування та боротьби з правовими ризиками. Ці послуги значно знижують ймовірність помилок у веденні бізнесу, зменшують правові та фінансові ризики, що створює умови для стабільного та успішного розвитку підприємництва.

Проведення навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації підприємців дозволяє підприємцям здобувати нові знання, навички та адаптуватися до змінюваних умов ринку. Держава, разом з освітніми установами та бізнес-центрами, організовує курси з різних напрямків: від основ бухгалтерії та фінансування до маркетингу, управління персоналом та інноваційних технологій. Такі програми не тільки покращують управлінські здібності підприємців, але й допомагають їм освоювати нові інструменти для розвитку бізнесу, зокрема в умовах цифровізації та глобалізації. Тренінги часто включають практичні заняття, кейс-стаді та можливість обміну досвідом з іншими підприємцями, що сприяє розвитку бізнес-мереж і підвищенню ефективності діяльності компаній. В результаті, підвищення кваліфікації підприємців позитивно впливає на їх здатність реагувати на виклики ринку, впроваджувати інновації та забезпечувати сталий розвиток свого бізнесу.

По-третє, *державна підтримка підприємництва в сфері інновацій та експорту* спрямована на стимулювання розвитку новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності українських компаній на міжнародних ринках та підтримку інноваційних стартапів. Вона включає фінансування досліджень і розробок, надання пільгових кредитів для впровадження нових технологій, створення інкубаторів та акселераторів для підтримки стартапів. Окрім того, держава надає консультаційну допомогу та організовує навчальні програми для підприємців, щоб допомогти їм адаптуватися до глобальних тенденцій і використовувати новітні технології для покращення ефективності бізнесу.

Щодо експорту, державна підтримка зосереджена на розширенні можливостей для українських компаній виходити на міжнародні ринки. Це включає фінансові інструменти для стимулювання експортної діяльності, підтримку участі підприємств у міжнародних виставках і ярмарках, допомогу у сертифікації продукції відповідно до міжнародних стандартів та розвиток експортної інфраструктури. Такі заходи сприяють збільшенню валютних надходжень, розширенню ринків збуту та підвищенню іміджу України на світовій арені.

Проведення навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації підприємців дозволяє підприємцям здобувати нові знання, навички та адаптуватися до змінюваних умов ринку. Держава, разом з освітніми установами та бізнес-центрами, організовує курси з різних напрямків: від основ бухгалтерії та фінансування до маркетингу, управління персоналом та інноваційних технологій. Такі програми не тільки покращують управлінські здібності підприємців, але й допомагають їм освоювати нові інструменти для розвитку бізнесу, зокрема в умовах цифровізації та глобалізації. Тренінги часто включають практичні заняття, кейс-стаді та можливість обміну досвідом з іншими підприємцями, що сприяє розвитку бізнес-мереж і підвищенню ефективності діяльності компаній. В результаті, підвищення кваліфікації підприємців позитивно впливає на їх здатність реагувати на виклики ринку, впроваджувати інновації та забезпечувати сталий розвиток свого бізнесу.

Проведення навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації підприємців дозволяє підприємцям здобувати нові знання, навички та адаптуватися до змінюваних умов ринку. Держава, разом з освітніми установами та бізнес-центрами, організовує курси з різних напрямків: від основ бухгалтерії та фінансування до маркетингу, управління персоналом та інноваційних технологій. Такі програми не тільки покращують управлінські здібності підприємців, але й допомагають їм освоювати нові інструменти для розвитку бізнесу, зокрема в умовах цифровізації та глобалізації. Тренінги часто включають практичні заняття, кейс-стаді та можливість обміну досвідом з

іншими підприємцями, що сприяє розвитку бізнес-мереж і підвищенню ефективності діяльності компаній. В результаті, підвищення кваліфікації підприємців позитивно впливає на їх здатність реагувати на виклики ринку, впроваджувати інновації та забезпечувати сталий розвиток свого бізнесу.

Проведення навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації підприємців дозволяє підприємцям здобувати нові знання, навички та адаптуватися до змінюваних умов ринку. Держава, разом з освітніми установами та бізнес-центрами, організовує курси з різних напрямків: від основ бухгалтерії та фінансування до маркетингу, управління персоналом та інноваційних технологій. Такі програми не тільки покращують управлінські здібності підприємців, але й допомагають їм освоювати нові інструменти для розвитку бізнесу, зокрема в умовах цифровізації та глобалізації. Тренінги часто включають практичні заняття, кейс-стаді та можливість обміну досвідом з іншими підприємцями, що сприяє розвитку бізнес-мереж і підвищенню ефективності діяльності компаній. В результаті, підвищення кваліфікації підприємців позитивно впливає на їх здатність реагувати на виклики ринку, впроваджувати інновації та забезпечувати сталий розвиток свого бізнесу.

По-четверте, державне забезпечення розвитку екосистеми підприємництва спрямоване на створення комплексних умов для ефективного функціонування та росту бізнесу в усіх його аспектах. Це включає підтримку розвитку інфраструктури для підприємців, такої як бізнес-інкубатори, акселератори, технопарки та інші платформи для співпраці між стартапами, інвесторами та науковими установами. Держава також стимулює формування сприятливого правового та регуляторного середовища, яке зменшує бюрократичні бар'єри, забезпечує захист прав власності, бореться з корупцією та підтримує верховенство права.

Забезпечення сталого розвитку екосистеми підприємництва також передбачає надання доступу до фінансування через гранти, пільгові кредити, фонди венчурного капіталу та державні гарантії, що дозволяють підприємцям інвестувати в інновації, розширення виробництва та вихід на міжнародні ринки.

Окрім цього, держава активно підтримує розвиток підприємницьких навичок через освітні програми, навчання та консалтингові послуги, що допомагають підприємцям адаптуватися до швидко змінюваного ринкового середовища та глобальних тенденцій. Все це сприяє формуванню сприятливої бізнес-середовища, що забезпечує стійке зростання та інноваційний розвиток підприємництва в країні.

Створення мереж підтримки підприємництва є ключовим шляхом для сприяння розвитку бізнесу, оскільки дозволяє об'єднати підприємців, інвесторів, менторів та експертів для ефективної співпраці та обміну досвідом. Такі мережі можуть включати бізнес-клуби, асоціації, тематичні форуми та онлайн-платформи, де учасники можуть ділитися знаннями, обговорювати тенденції ринку, шукати партнерів для спільних проєктів та залучати інвестиції. Вони створюють сприятливе середовище для розвитку стартапів, оскільки дозволяють підприємцям отримати підтримку у вигляді консалтингу, фінансування та наставництва. Ментори і експерти можуть допомогти молодим підприємцям уникати типових помилок, а інвестори знайти перспективні проєкти для фінансування. Такі мережі також сприяють розвитку бізнесу через залучення нових ідей, кращих практик та можливостей для масштабування, що підвищує конкурентоспроможність підприємств і стимулює інноваційний розвиток економіки.

Підтримка підприємницьких організацій, таких як асоціації підприємців та палати торгівлі, є важливим шляхом забезпечення розвитку підприємництва, оскільки ці організації виступають представниками інтересів бізнесу на різних рівнях – від місцевого до міжнародного. Держава надає таким організаціям підтримку через фінансування, консультації та доступ до державних програм, що дозволяє їм ефективно лобіювати інтереси підприємців у законодавчій та регуляторній сферах. Крім того, ці організації часто займаються організацією тренінгів, виставок, конференцій, що дозволяє підприємцям не тільки підвищувати свої професійні навички, але й налагоджувати важливі бізнес-зв'язки. Підприємницькі асоціації також активно працюють над поліпшенням

ділового клімату, сприяють розвитку нових ініціатив, допомагають у вирішенні спільних проблем, таких як доступ до фінансування, захист прав бізнесу чи боротьба з адміністративними бар'єрами. Така підтримка забезпечує більш ефективну та злагоджену взаємодію між бізнесом, державою та іншими ключовими гравцями економіки.

Розвиток культури підприємництва стимулює зацікавленість до підприємницької діяльності серед різних верств населення, особливо серед молоді. Держава та громадські організації активно сприяють заохоченню підприємницького духу через освітні програми, конкурси стартапів, а також кампанії, що пропагують успішні історії підприємців. Це допомагає створювати позитивний імідж підприємництва, надихає людей на реалізацію власних бізнес-ідей і долати ризиків. Популяризація історій успіху українських підприємців, що подолали труднощі та досягли значних результатів, служить важливим прикладом для наслідування, показуючи, що підприємницька діяльність може бути не лише вигідною, але й важливою складовою економічного розвитку країни. Така культура формує середовище, де підприємництво розглядається як престижний та відповідальний шлях до особистого і соціального розвитку, що сприяє росту нових ініціатив і зміцненню національної економіки.

До перелічених шляхів варто додати ще п'ятий пункт «Перекваліфікація та працевлаштування», які є важливими напрямками забезпечення розвитку підприємництва, оскільки вони допомагають адаптувати робочу силу до змінюваних умов ринку праці, технологічних інновацій та нових економічних реалій. Держава розробляє програми перекваліфікації для тих, хто втратив роботу або прагне змінити професійну діяльність, надаючи доступ до курсів, тренінгів і сертифікацій. Такі програми охоплюють різні сфери, від інформаційних технологій та інженерії до маркетингу та управління. Важливою частиною є інтеграція цих програм з потребами ринку, щоб забезпечити відповідність навичок і кваліфікацій вимогам сучасних підприємств. Це дозволяє працівникам бути більш мобільними на ринку праці та швидко адаптуватися до нових економічних можливостей.

Створення нових робочих місць є критично важливим для розвитку підприємництва, оскільки це не тільки забезпечує економічне зростання, але й дає змогу зменшити рівень безробіття, зокрема серед молоді та осіб, які втрачають роботу через автоматизацію чи інші економічні зміни. Підтримка малих та середніх підприємств, створення нових бізнес-ініціатив і залучення інвесторів до регіонів сприяють відкриттю нових робочих місць. Держава також стимулює створення стартапів та інноваційних компаній через фінансову підтримку, інкубатори та навчальні програми. В результаті, розвиток підприємництва за рахунок перекваліфікації та працевлаштування сприяє не лише створенню робочих місць, але й поліпшенню якості життя населення та підвищенню загальної економічної стабільності країни.

З урахуванням сучасних викликів і особливо проведення активних бойових дій на території України, варто запропонувати ще нові шляхи державної підтримки: компенсації підприємцям за втрати від війни; сприяння переміщенню підприємств з зон бойових дій до безпечних регіонів; інформування підприємців про програми державної підтримки, доступні в умовах війни; надання консультацій з питань відновлення пошкодженого майна, адаптації бізнесу до нових умов, пошуку нових ринків збуту; надання психологічної підтримки підприємцям та працівникам, які постраждали від війни; фінансування інноваційних проектів; спрощення експортних процедур; об'єднання підприємців, для надання взаємодопомоги та обміну досвідом з відновлення бізнесу; надання підтримки волонтерським ініціативам; залучення міжнародної допомоги для підтримки підприємництва. Розглянемо більш детально кожен з цих пунктів.

Компенсації підприємцям за втрати від війни забезпечать розвиток підприємництва в умовах кризових ситуацій, таких як військові конфлікти. Держава надає фінансову підтримку підприємцям, які постраждали від наслідків війни, через програми компенсацій за зруйноване майно, обладнання, втрачений бізнес-доход або тимчасову неможливість ведення діяльності. Це може включати відшкодування частини витрат на відновлення виробничих

потужностей, виплату субсидій або пільгових кредитів для відновлення бізнесу, а також надання податкових пільг. Такі заходи допомагають підприємцям, що понесли збитки через бойові дії, швидше відновити свою діяльність, зберегти робочі місця та мінімізувати негативні економічні наслідки для національної економіки. Компенсації також є важливим інструментом моральної підтримки для підприємців, які переживають складні часи, та стимулюють їх до відновлення й подальшого розвитку бізнесу в післякризовий період.

Сприяння переміщенню підприємств з зон бойових дій до безпечних регіонів забезпечать безперервності бізнес-процесів та економічної стабільності в умовах війни. Держава може надавати підприємцям фінансові та адміністративні пільги для переїзду, такі як компенсація витрат на перевезення обладнання, надання пільгових кредитів на відновлення або розширення виробництва в новому регіоні, а також допомогу в пошуку нових виробничих площ та ресурсів. Окрім того, створюються спеціалізовані програми та інфраструктура для підтримки переселених підприємств, включаючи доступ до державних закупівель, консультацій з питаннями реєстрації та адаптації до нових умов ведення бізнесу. Це дозволяє не тільки зберегти робочі місця та відновити економічну активність, а й сприяє розподілу економічного навантаження між різними регіонами країни, що допомагає збалансувати розвиток та забезпечити стабільність на національному рівні.

Інформування підприємців про програми державної підтримки, доступні в умовах війни забезпечать їхнє виживання та розвитку в кризових ситуаціях. Держава надає підприємцям різноманітні канали для отримання інформації про фінансову допомогу, пільгові кредити, компенсації за збитки, податкові пільги та інші підтримуючі програми. Це може здійснюватися через офіційні вебсайти державних установ, інформаційні кампанії, онлайн-курси та вебінари, а також за допомогою консалтингових центрів, які надають персоналізовані консультації. Такі заходи дозволяють підприємцям оперативно отримувати актуальну інформацію, швидко адаптуватися до змін у державних програмах та ефективно використовувати доступні ресурси для відновлення та розвитку бізнесу в умовах

війни. Інформування також сприяє підвищенню довіри до державних ініціатив та зменшує невизначеність, що є важливим фактором для прийняття рішень у кризових умовах.

Надання консультацій з питань відновлення пошкодженого майна, адаптації бізнесу до нових умов та пошуку нових ринків збуту підтримують підприємців у поствоєнний період або під час кризових ситуацій. Консультаційні послуги можуть включати допомогу в оцінці пошкоджень, підготовці бізнес-планів на етапі відновлення, пошуку постачальників для заміни зруйнованих ресурсів та обладнання, а також в організації процесу адаптації до нових економічних реалій. Крім того, підприємці отримують підтримку в пошуку альтернативних ринків збуту як на національному, так і на міжнародному рівнях, зокрема через участь у виставках, просування продукції на зовнішні ринки, а також за допомогою державних та приватних програм, які сприяють налагодженню експортних зв'язків. Консультації можуть також охоплювати питання оновлення технологічних процесів та впровадження інновацій, що дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними на ринку та швидко відновлювати свою діяльність.

Надання психологічної підтримки підприємцям та працівникам, які постраждали від війни забезпечать відновлення бізнесу та стабільності в суспільстві після кризових ситуацій. Війна може серйозно вплинути на психоемоційний стан людей, що може знижувати їхню ефективність, мотивацію та здатність приймати важливі бізнес-рішення. Держава та неурядові організації можуть надавати психологічну підтримку через організацію консультацій, тренінгів з подолання стресу, психологічної реабілітації та підтримки ментального здоров'я. Підприємці і їхні працівники отримують допомогу в управлінні емоційним вигоранням, стресом та тривогою, що допомагає відновити їхню впевненість у власних силах та оптимізувати робочі процеси. Така підтримка сприяє не лише індивідуальному відновленню, але й зміцнює колективи, створюючи здорову атмосферу для продуктивної роботи, що є необхідним для подолання наслідків війни та швидкого відновлення бізнесу.

Фінансування інноваційних проектів, які можуть допомогти підприємствам адаптуватися до нових умов та стати більш конкурентоспроможними забезпечать розвиток бізнесу в умовах посткризового відновлення або змін. Держава та приватні інвестори можуть надавати фінансову підтримку для реалізації інноваційних ідей, таких як розробка нових продуктів, впровадження сучасних технологій, автоматизація виробничих процесів та покращення управлінських практик. Це фінансування може бути у формі грантів, пільгових кредитів або венчурних інвестицій, сприяючи підприємствам у тестуванні нових ринків і продуктів, а також у модернізації існуючих процесів для підвищення ефективності та зниження витрат. Залучення інноваційних рішень дозволяє підприємствам не тільки зберегти свою конкурентоспроможність, але й вийти на нові рівні розвитку, розширити свою присутність на внутрішньому та міжнародному ринках, що є необхідним для сталого зростання в умовах змінного бізнес-середовища.

Спрощення експортних процедур для стимулювання експорту українських товарів та послуг забезпечать інтеграцію України в глобальні економічні процеси. Зокрема, держава може впроваджувати ініціативи для зменшення бюрократичних бар'єрів, спрощення митних процедур, автоматизації процесів сертифікації та ліцензування, а також зменшення адміністративних витрат для експортерів. Це включає в себе розвиток електронних платформ для оформлення експортних документів, зменшення часу на проходження митних процедур і полегшення доступу до фінансування для експортно орієнтованих підприємств. Такі заходи сприяють зменшенню витрат для бізнесу, покращують конкурентоспроможність українських товарів і послуг на міжнародних ринках, а також підвищують інтерес іноземних партнерів до співпраці з українськими компаніями. Спрощення експортних процедур дозволяє підприємствам зосередитися на розвитку та просуванні продукції, що є важливим для стимулювання економічного зростання та розширення присутності українських товарів на глобальному ринку.

Об'єднання підприємців для надання взаємодопомоги та обміну досвідом з відновлення бізнесу забезпечать підтримку в кризових ситуаціях, таких як війна або економічні труднощі. Підприємці можуть створювати або приєднуватися до асоціацій, бізнес-клубів чи мереж, де вони мають можливість обмінюватися практичними знаннями та стратегіями щодо відновлення та адаптації бізнесу до нових умов. Такі об'єднання забезпечують підтримку через спільне вирішення проблем, пошук нових партнерів, організацію спільних закупівель, маркетингових кампаній та залучення фінансування. Крім того, обмін досвідом допомагає підприємцям уникнути типових помилок, швидше адаптуватися до змін, а також знаходити креативні рішення для подолання труднощів, що сприяє розвитку бізнесу та зміцненню економічної стійкості. Спільноти підприємців також можуть впливати на формування державної політики, лобіюючи інтереси бізнесу на рівні уряду та інших органів влади.

Надання підтримки волонтерським ініціативам забезпечать розвиток підприємництва, оскільки ці ініціативи не лише сприяють соціальній відповідальності бізнесу, але й допомагають в адаптації підприємств до змінюваних умов, зокрема в умовах війни чи інших кризових ситуацій. Підтримка може включати фінансування волонтерських програм, надання ресурсів, таких як обладнання чи приміщення, а також організацію співпраці з іншими підприємствами для спільного здійснення гуманітарних проектів. Це дозволяє підприємствам підтримувати позитивний імідж, створювати нові можливості для співпраці та покращувати моральний клімат всередині колективу. Крім того, волонтерські ініціативи можуть мати значний економічний ефект, оскільки підприємства, активно залучаючися до допомоги, отримують можливість створювати нові зв'язки, зміцнювати партнерські відносини і підтримувати стійкість економіки, зокрема через надання необхідних товарів, послуг або підтримку постраждалих громад.

Залучення міжнародної допомоги для підтримки підприємництва є забезпечать стійкість та відновлення бізнесу, особливо в умовах економічної кризи або війни. Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, Світовий банк та інші,

часто надають гранти, кредити, технічну допомогу та експертні консультації для підприємств, що переживають труднощі. Ці ресурси можуть бути використані для фінансування відновлення інфраструктури, модернізації виробництва, покращення управлінських практик та розвитку нових продуктів і послуг. Крім того, залучення міжнародної допомоги сприяє інтеграції українських підприємств у глобальні ланцюги постачання, відкриває доступ до нових ринків і технологій, а також зміцнює співпрацю з міжнародними інвесторами. Це допомагає підприємствам не лише відновити свою діяльність, а й створювати нові можливості для сталого зростання, розвитку інновацій та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Висновок до третього розділу

Інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні повинні базуватися на комплексному підході, що охоплює різноманітні аспекти підтримки бізнесу. Вони включають фінансові механізми, такі як пільгові кредити, гранти та компенсації за втрати, а також розвиток інфраструктури, спрощення адміністративних процедур, забезпечення захисту прав власності та конкуренції. Важливим є створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку малого і середнього бізнесу, а також підтримка експорту, що дозволяє українським підприємцям виходити на міжнародні ринки. Всі ці заходи спрямовані на забезпечення економічної стабільності, зростання інвестиційної привабливості та підвищення конкурентоспроможності в глобальному бізнес-середовищі.

Крім того, для сталого розвитку підприємництва важливим є впровадження механізмів, що сприяють адаптації бізнесу до змінних умов, зокрема у відповідь на кризові ситуації, такі як війна або економічні труднощі. Інформаційні та консультаційні програми, навчання та підвищення кваліфікації підприємців, а також розвиток мереж підтримки підприємництва можуть значно посилити ефективність державної підтримки. Підтримка підприємців на всіх етапах діяльності, від старту до розширення та адаптації до змін, дозволяє

забезпечити сталий розвиток бізнесу та посилити роль підприємництва як важливого чинника економічного відновлення та зростання в Україні.

Методи і способи державної підтримки підприємництва в Україні в умовах сучасних викликів повинні бути спрямовані на відновлення, стабілізацію та розвиток бізнесу в кризових ситуаціях, таких як війна, економічна нестабільність чи глобальні зміни. Важливими напрямками є фінансова підтримка через пільгові кредити, гранти, компенсації за втрати та інвестиційні програми, а також спрощення адміністративних процедур для стимулювання експорту та внутрішнього виробництва. Окрім того, необхідно активно підтримувати інноваційні проекти, залучати міжнародну допомогу та розвивати інфраструктуру для бізнесу. У таких умовах важливу роль відіграють не лише економічні механізми, але й психологічна підтримка підприємців та працівників, що допомагає зберегти їхню мотивацію і сприяє відновленню стабільності.

Крім того, для досягнення сталого розвитку бізнесу в Україні необхідно створювати ефективні інформаційні та консультаційні механізми, які допомагають підприємцям адаптуватися до нових умов. Розвиток культури підприємництва, об'єднання підприємців для взаємодопомоги, а також підтримка волонтерських ініціатив сприяють не тільки економічному відновленню, але й соціальній згуртованості. Важливо, щоб державна політика підтримки підприємництва включала комплексний підхід, орієнтуючись на потреби бізнесу та враховуючи специфіку кризових періодів, зокрема через залучення міжнародних партнерів, що дозволить Україні швидше адаптуватися до змінюваного глобального середовища і забезпечити сталий розвиток на довгострокову перспективу.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-методологічне узагальнення системи державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні. Результати проведеного дослідження дозволили зробити наступні висновки теоретичного і практичного спрямування:

1. При розгляді сутності і змісту державного забезпечення розвитку підприємницької діяльності виявлено, що воно є основою для створення сприятливих умов для бізнесу, забезпечуючи стабільне економічне зростання та інноваційний розвиток. Через інструменти фінансової підтримки, правового регулювання, податкових пільг та інформаційної допомоги держава може стимулювати підприємницьку активність, знижувати бар'єри для розвитку та сприяти розвитку нових секторів економіки. Взаємодія між державними органами та підприємцями, через бізнес-асоціації та інші форми співпраці, дозволяє оперативно реагувати на виклики, підтримувати інвестиції, а також розвивати конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та міжнародному ринках.

2. В результаті дослідження механізму державної політики сталого розвитку підприємництва виявлено, що це комплексний набір інструментів та заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економіки в цілому. Він охоплює фінансові, правові, соціальні та інституційні механізми, які забезпечують підтримку підприємців, захист їхніх прав і стимулюють інновації. Завдяки ефективній взаємодії державних органів, бізнесу та громадянського суспільства, цей механізм дозволяє досягати стійкого економічного зростання, покращення рівня життя населення та створення нових робочих місць, що робить важливий внесок у сталий розвиток країни.

3. На основі оцінки проблем державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів виявлено, вони вимагають комплексного підходу до удосконалення державної політики. Низька ефективність механізмів підтримки, нестабільність законодавства, обмежений доступ до фінансування та інфраструктурні обмеження створюють серйозні

перешкоди для розвитку бізнесу. Для забезпечення сталого розвитку підприємництва необхідно зміцнити інституційну підтримку, покращити координацію між державними органами та бізнес-спільнотою, а також створити сприятливі умови для інновацій та цифрових трансформацій, що дозволить підвищити конкурентоспроможність українських підприємств.

4. В результаті проведеної оцінки стану розвитку підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів виявлено, що поточний стан підприємницької діяльності в Україні характеризується помірною стабільністю на тлі кадрових викликів. Так, 48,5% компаній змогли зберегти чисельність працівників протягом восьми місяців 2024 року, однак середньозважене скорочення штату склало – 4,4%. Позитивною тенденцією є зменшення частки персоналу, що працює на умовах скороченої зарплати (8,3% у серпні проти 12,9% у травні), а також зниження частки працівників у вимушених відпустках (6,6% проти 7,5%). Водночас 29,1% підприємств відчувають гостру нестачу робочої сили, що ускладнює функціонування бізнесу в умовах сучасних викликів.

5. Проведений аналіз державної політики у сфері розвитку підприємництва свідчить про значний прогрес у створенні сприятливих умов для бізнесу через оновлення нормативно-правової бази та підтримку різних форм діяльності, зокрема виставково-ярмаркової. Проте, для досягнення сталого розвитку необхідно зосередити увагу на усуненні регуляторних бар'єрів, покращенні фінансових механізмів підтримки бізнесу та удосконаленні інфраструктури для малого і середнього підприємництва. Врахування цих факторів дозволить підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародній арені та сприятиме їх сталому розвитку в умовах сучасних викликів.

7. В межах проведеного дослідження було виявлено, що інструменти державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні повинні бути різноманітними і спрямованими на забезпечення стабільності та зростання бізнесу в умовах змінюваного економічного середовища. Це включає фінансову підтримку у вигляді пільгових кредитів, грантів і компенсацій, спрощення

процедур ліцензування та сертифікації, а також створення сприятливих умов для інвестицій та інновацій. Важливими аспектами є також захист прав власності, боротьба з корупцією та підтримка конкуренції, що дозволяє створювати рівні умови для всіх учасників ринку. Така політика дозволяє не лише стабілізувати економіку, але й сприяє довгостроковому розвитку підприємництва, забезпечуючи зростання економічної активності та залучення інвестицій.

8. Таким чином, в результаті магістерського дослідження було поглиблено методи і способи державної підтримки підприємництва в Україні, з урахуванням сучасних викликів. Вони повинні бути багатограними та адаптованими до змінюваних умов, мають охоплювати як фінансову підтримку через пільгові кредити, гранти, компенсації, так і адміністративні заходи, такі як спрощення експортних процедур, ліцензування та зниження бюрократичних бар'єрів. Окрім того, важливо впроваджувати інструменти, що сприяють розвитку інновацій, технологій і експортного потенціалу, а також надавати психологічну і консультаційну підтримку підприємцям для подолання стресових ситуацій та швидкого відновлення бізнесу. Така комплексна підтримка сприятиме розвитку підприємництва, зміцненню економічної стабільності та створенню сприятливого бізнес-середовища в умовах викликів, з якими стикається країна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
3. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 р. № 4618-17 зі змінами та доповненнями № 3928-IX від 22.08.2024. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
4. Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках. Кабінет Міністрів України, 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-vidnovlennia-staloho-rozvytku-ta-tsyfrovoi-transformatsii-maloho-i-s821300824>
5. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024-2027 роки. Міністерство економіки України, 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky>
6. Наказ "Про затвердження Плану підготовки проєктів регуляторних актів у Міністерстві розвитку громад та територій України на 2025 рік" від 12 грудня 2024 року. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2696.html>
7. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2021-2023 роки. Департаменту економічного розвитку та регіональної політики облдержадміністрації, 2020. URL: https://www.economy-mk.gov.ua/images/economy/4.Regulator/2021/_2021_02_15_Rishenya_4vid23.12.2020.pdf

8. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Миколаївській області на 2017-2018 роки [Електронний ресурс]. Рішенням Миколаївської обласної ради № 2 від 22 грудня 2016 року. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/55/f468579n9.doc> (24.10.2018 р.). – Назва з екрану.

9. Стан та потреби бізнесу в Україні: результати дослідження у серпні 2024 року. Центр Розвитку Інновацій, 2024. URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-ukraine/>

10. Білоусова, О. (2022). Особливості забезпечення розвитку національної економіки у пост-воєнний період. Економіка та суспільство, (46).

11. Винятинська Л. В., Сенчук І. В. Оцінка стану та тенденцій розвитку малого підприємництва в Україні. Науковий погляд: економіка та управління. 2018. № 1(59). С. 42–49.

12. Гавриш О. М. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування [Електронний ресурс] / О. М. Гавриш, В. П. Пильнова, О. В. Пісковець // Економіка та держава. – 2020. – № 12. – С. 109-113. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2020_12_21

13. Гаркавенко, А. О. (2024). Державне забезпечення розвитку підприємництва (Doctoral dissertation, Івано-Франківськ: ЗВО" Університет Короля Данила" факультет суспільних і прикладних наук, кафедра права та публічного управління).

14. Гаркуша, Ю. О. (2024). Державна підтримка функціонування та розвитку підприємницької діяльності в Україні. Редакційна колегія, 323.

15. Глушко А.Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану / А.Д. Глушко // Економічна безпека: держава, регіон, підприємство : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 29 верес. 2022 р. – Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2022. – С. 24-27.

16. Григор'єва О.В. Державна підтримка розвитку бізнесу в сучасних умовах / О.В. Григор'єва, В.Д. Вересова // Сучасна економічна наука: теорія і

практика : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю, 07 листоп. 2024 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. – С. 51–53.

17. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в умовах євроінтеграційних процесів України : монографія / Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. – Полтава : ПУЕТ, 2022. – 250 с.

18. Жосан, Г. В., & Хірса, І. М. (2022). Особливості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (14), 26-31.

19. Іртищева І. О., Тубальцева Н. П., Гришина Н. В., Крамаренко І. С., Сергійчук С. І. Економічний розвиток на засадах активізації малого підприємництва: Історичні процеси та завдання. Економіка та держава, 2020. №5. С. 76-80. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/15.pdf

20. Карпенко, А. В., & Намлієва, Н. В. (2022). Управління інвестиціями як важлива складова розвитку підприємницької діяльності. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки, (4 (67)), 29-40.

21. Коваль, Н. І., & Корніюк, К. В. (2024). Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. Агросвіт. 2024. № 4. С. 152-158. DOI: 10.32702/2306-6792.2024. 4.152.

22. Коваль, П. М. (2024). Державна політика підтримки розвитку сектора малого і середнього підприємництва: механізми та інструментарій реалізації. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки, (79), 113-118.

23. Лашин, П. (2024). Методи та форми державної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва. Суспільство та національні інтереси, (4 (4)).

24. Левчинський Д. Л. Підприємництво України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Д. Л. Левчинський, Г. Л. Ступнікер, І. О. Каширнікова, Н. В. Зозуля // Економічний простір. – 2022. – № 181. – С. 110-114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2022_181_21

25. Лобода, О. М. (2023). Переваги застосування інтегрованої системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (16), 133-139.

26. Мазур К. В., Сімоник Л. С. Стан бізнес-середовища малих та середніх підприємств в Україні. Молодий вчений. № 5 (57). 2018 р. С. 726–729.

27. Марченко О. С. Підприємництво в конкурентному середовищі: ризики, дисбаланси та безпека [Електронний ресурс] / О. С. Марченко, Л. С. Шевченко // Економічна теорія та право. – 2023. – № 2. – С. 24-47. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2023_2_4

28. Мельник, Т. Ю. (2022). Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування, (2 (100)), 3-11.

29. Мурована Т. О. Вплив воєнного стану на підприємництво в Україні: поточний стан та перспективи його стабілізації [Електронний ресурс] / Т. О. Мурована // Інвестиції: практика та досвід. – 2022. – № 13-14. – С. 34-39. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2022_13-14_7

30. Нагорна О. О. Підприємництво як основна складова господарської діяльності в державі [Електронний ресурс] / О. О. Нагорна, А. А. Лукомська // Молодий вчений. – 2022. – № 10. – С. 27-29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2022_10_8

31. Олійник, О. В., & Ксендзук, В. В. (2022). Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування, (4 (102)), 50-60.

32. Підвальна, О. Г., Колесник, Т. В., & Коваль, Н. І. (2024). Державне регулювання розвитку територіальних громад регіону в умовах воєнного стану. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 1 (61). С. 142-159 DOI: 10.37128/2411-4413-2024-1-10.

33. Поліщук Є. А. Стартап-підприємництво в Україні: регулювання та розвиток [Електронний ресурс] / Є. А. Поліщук // Міжнародний науковий

журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. – 2023. – № 8. – С. 124-127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_8_17

34. Родіна, О. В., Савченко, Т. В., & Довганьов, М. А. (2024). Формування моделі державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету, (1 (8)), 58-63.

35. Савченко О. В. Наслідки впливу коронакризи на підприємництво в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Савченко, А. Нетребя // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2021. – № 6(2). – С. 171-175. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6\(2\)__30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6(2)__30)

36. Сергійчук С. І., Ковальова К. І. Стан і напрями регіональної політики розвитку підприємницької діяльності в умовах децентралізації. Ефективна економіка, 2018. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.58>

37. Сергійчук С. І., Сергійчук Д. І. Механізм державної політики сталого розвитку підприємництва в Україні. Бізнес Інформ. 2024. №6. С. 193–201. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-193-201>

38. Сергійчук С. І. Концептуальні засади державного забезпечення сталого розвитку підприємництва в Україні. Наукові інновації та передові технології, 2024. № 7(35). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7\(35\)-298-311](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7(35)-298-311)

39. Сергійчук С. І., Сергійчук Д. І. Сучасні виклики і перспективи для розвитку вітчизняного підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Економіка та суспільство, 2024. № 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4110>

40. Сергійчук С.І., Іщенко О. А., Дубинська І. І. Розвиток бізнес-планування в сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва. Збірник наукових праць "Економічний аналіз", 2020. том 30, № 1(2). URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1798/6565656875>

41. Сергійчук С.І., Іщенко О. А., Дубинська І. І. Стан і перспективи розвитку малих і середніх підприємств у легкій промисловості України Науково-

практичний журнал "Причорноморські економічні студії", 2020. №54. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/54_2020/11.pdf

42. Тимошенко К. В. Креативне підприємництво в Україні: поточний стан та перспективи [Електронний ресурс] / К. В. Тимошенко. // Ефективна економіка. – 2023. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_5_29

43. Федун, І., & Стецько, М. (2023). Державне регулювання розвитку малого підприємництва в аграрній сфері. Економіка та суспільство, (48).

44. Чобіток, В., & Мацишин, М. (2024). Формування джерел фінансування розвитку підприємницької діяльності в Україні. Development Service Industry Management, (3), С. 24-34.

45. Яськов, Є. (2024). Державне регулювання інвестиційної діяльності в новітніх економічних умовах. Via Economica, (5), С. 121-129.